

Захваљујем:

Ани Поповић Бодрожа и Бојану Поповићу на подршци и указаном поверењу;

Весни Павићевић на драгоценим сугестијама и помоћи у истраживачком раду;

Колегама из Сектора за заједничке програме, Одељења посебних фондова, Одељења за развој дигиталне библиотеке и микрофилмовање, Одељења за заштиту, конзервацију и рестаурацију Народне библиотеке Србије.

Подршка и покровитељство
Министарство културе Републике Србије

БОСИЉКА БОСА КИЋЕВАЦ

ИЗМЕЂУ СТВАРНОСТИ И МАШТЕ

Народна библиотека Србије
Београд 2024

Ауторка изложбе и каталога
Горана Стевановић

Ауторка изложбе и каталога

Горана Стевановић

БОСИЉКА БОСА КИЋЕВАЦ

ИЗМЕЋУ СТВАРНОСТИ И МАШТЕ

Издавач

Народна библиотека Србије

Скерлићева 1, Београд

www.nb.rs

За издавача

Владимир Пиштало

Уредник

Драган Пурешић

Рецензенткиња

Весна Лакићевић Павићевић

Лектура и коректура

Јелена Витезовић

Дизајн изложбе и каталога

Милош Нинковић

Штампа

Ретро принт, Београд

Тираж

300

ISBN

978-86-7035-519-4

САДРЖАЈ

Уметничка заоставштина Босиљке Кићевац-Поповић7 (Ана Поповић Бодрожа, Бојан Поповић)	
Босиљка Кићевац између стварности и маште 13	
Bosiljka Kićevac between Reality and Imagination 81	
Каталог илустрација 85	
Илустрације у књигама и часописима 90	
Самосталне изложбе 96	
Заједничке изложбе у земљи 97	
Заједничке изложбе у иностранству..... 102	
Награде 104	
Извори и литература 105	

Босилка Кићевац у свом атељеу
фото: Драгиша М. Радуловић

УМЕТНИЧКА ЗАОСТАВШТИНА БОСИЉКЕ КИЋЕВАЦ-ПОПОВИЋ

*„Књи́га је сан који држи́ше у руци.”
Нил Гејмен (Neil Gaiman)*

*„Више блага је мо́гуће пронаћи у књи́гама, него на целом ’о́сирву с блага́м’.”
Волт Дизни (Walt Disney)*

Током свог живота испуњеног непрестаним радом, непресушном потребом за стварањем, уз неку врсту повучености и неговања аутентичне личне скромности у циљу проналажења времена и оне врсте тишине толико потребне за уметничко делање, наша мајка, Босиљка Кићевац-Поповић (10. 8. 1932 – 22. 12. 2016) није размишљала о свом легату, или некој врсти институционализације свог опуса, осим онога већ оствареног. Значајније колекције њених дела, осим приватних, у Београду чувају Музеј примењених уметности, Народни музеј Србије, Музеј савремене уметности, Етнографски музеј, у иностранству музеји у Јапану, Словачкој, и др. Битно је рећи да је била изузетно плодан и тражен аутор, и да је још од студија следила правило „Ниједан дан без линије”. Тако је створила више хиљада илустрација за различита издања, од дечјих часописа до енциклопедија, научних и стручних књига, уџбеника, белетристике, збирки бајки и народне књижевности, у највећој мери сада познатих и истражених. А ипак, и поред веома педантне уметничке документације и архива, делу илустрација се још увек не може ући у траг. Илустрације, по којима је као уметник најпознатија, представљају тек половину њених радова у папиру, ту су графике, цртежи, акварели, темпере, пастели, *ex libris*, крокији и студије, нацрти за текстил и интарзије, потом слике у техници уља на платну, све оно што је настајало током каријере дуге 60 година.

Суочени са количином и студиозношћу радова, али превасходно са њиховим квалитетом, очуваном свежином и љупкошћу, поетичношћу боје, сувереном цртачком вештином и разуђеном ликовношћу у раној „модернистичкој“ илустрацији код нас, сусрели смо се са особинама због којих је, уосталом, заступала српску и југословенску илустрацију у свету. Од свог почетка рада на пољу илустрације 1960. године, па надаље, учествовала је на највећим међународним смотрема илустрације (Болоња, Барселона, Братислава), што је довело до сарадње са неким светским издавачима (Мондадори, Милано). Према заједничком сећању, одбила је једино понуду студија Волта Дизнија (*Disney Studios*), која је подразумевала пресељење у САД. Босин маштовити свет поседовао је, упркос протоку времена, још увек неку општу привлачност, са смислом за детаљ због кога је, вероватно, називана „првом дамом илустрације“.

Тако смо се упустили у вишегодишњи рад на сређивању и сортирању њене заоставштине. Њене илустрације на којима смо одрастали сагледавали смо поново, тај тренутак раскршћа београдске школе академизма и кратког тренутка соцреализма, ка „стилизацији“ као далеком одјеку кубистичке дивизије објекта и простора, освојеној новој слободи која је увек, код Босе, остајала чврсто утемељена у материјалном свету. У оном што познаје. Док је наше сликарство, крајем педесетих и почетком шездесетих година, када је Боса започињала свој пут, дубоко крочило у воде апстракције, енформела, испитивања сликарске или вајарске материје, илустрација је своју еманципацију откривала, сходно својој функцији и улози, мање крупним корацима. Битно је рећи да је Боса илустрацију доживљавала не само као креацију уметника надахнуту текстом, већ и истинито документарно огледало садржине коју текст као предлогак даје. Како би добила верну, референтну слику целог света, његових географских одлика, историјата, различитих култура, биљног и животињског становништва, током деценија рада формирала је обимну библиотеку у свом атељеу, у којој су поред књига постојали и часописи, нарочито они препуни репродукција, фотографија. Ту смо и ми као деца стицали поуке о свему што нас окружује, чудима која на овој планети постоје, правећи понекад и прве цртеже, кратке и дуге текстове, песме, ту негде крај мајчине фигуре загњурене у свој рад, увек са тихом музиком у позадини. Штавише, рад на Босином легату, поподнева у родитељској кући и башти, којих данас на том месту више нема – а представљала су прави раскошан и гостољубив дом, омиљено зборно место, обитавалиште неколико генерација – претворила су се у сусрет и дијалог са оним изгледелим деловима детињства, који су ту негде још увек лебдели у ваздуху. Једним од његових најбољих делова...

Током рада на Босиним делима, почели су да нас преплављују, навиру Босини сваковрсни ликови, лудидни и хуморни, задивљујући и племенити, ружњикави и смешни... сићушни дечаци и девојчице као јунаци разних авантура, зајапурених лица које су понекад личила на наша, окружени члановима породица у којима смо препознавали и своје... прелепе принцезе и млади принчеви, добре или опакe краљице, праведни, строги владари... многољудне војске и војсковође у историјских костимима, у верно

дочараним епохама... самураји, Индијанци, кинеске лепотице, целокупна српска средњовековна властела и двор, византијске принцезе, од оклопа тешки ритери и витезови... зелеоноке виле распуштених коса пуних бисера у горама, у језерима, бројна митолошка бића... мали и велики змајеви – Босине маскоте – једри и доброг апетита, јаснозелене, жуте, црвене крљушти која се пресијавала на сунцу... разноврсне звери и животиње, зооморфна и биоморфна бића... српски јунаци и хајдуци, сељанке и сељаци, баке у марамама, деде у чакширама, босоноги пастири и овчари у белим кошуљама, млинари и пекари, сеоски пијанци, ђаволчићи поред попова у мантијама... њене вишеслојне, комплексне композиције илустрација красио је мајсторски примењен, распеван колорит, снажнији у боји у њеним раним радовима, сведенији у каснијим. Као контраст, пленила је експресивност и драматика црно-белих, или сепија/црвених односа до којих је дошла у свом графичарском опусу. Нарочито, израз је линеаран, резак, једноставан и експресиван, са наглашеним црно-белим односом, у линорезима, које је израђивала и отискивала руком.

Неодољиво је тај Босин свет имао свој сопствени живот, еманирао топлину, љубав, стрпљење и пажњу, минуциозност сати проведених са четкицом у руци, оловком или пером, над листом папира... времена које је понекад отимала од многих својих задовољстава јер је радила много, увек са новим ентузијазмом, пуна срца, и увек „на рок“... нерадо одбијајући послове, излазећи у сусрет и „споредним колосецима“, као тачан, поуздан, веран сарадник... остајући истовремено присна и присутна као мајка, домаћица куће, са довољно топлине за један срећан дом. Уз то, пријатеље тог дома, које је непрестано окупљала (појила и хранила на чувеним и обилним вечерама). Не заборављајући околне животиње... Никад, заиста, не очекујући нешто заузврат. Једини „луксуз“ који је био породично допуштен, за који се налазило времена и могућности, била су честа „поклоничка“ путовања – са статусом „фетиша“ – на којима је била неуморан водич. Тако смо прокрстарили многе дестинације, највише у Европи, уз строго правило да се на путу ништа не купује, али да се по итинереру мора обићи све (без кукњаве и када табани бриде од ходања). Можда смо тада, под Босиним вођством, стекли тај утисак да су у животу најважније ствари: музеји, галерије и цркве (не обавезно тим редоследом), и могуће да је „вирус“ уметности, који нас је касније и професионално определио, тада ушао у наш систем – без (како је време показало) икакве могућности излечења.

Некако у то време, 2020. године, упућен је један сасвим неочекиван предлог, позив Народне библиотеке Србије у Београду, да део те заоставштине – заправо, већи део Босиног опуса – формирамо као легат и завештамо овој институцији. Заоставштина је, тако, званично предата Библиотеци 16. марта 2021, на петогодишњицу смрти уметнице, уз договор о изложби „до десетогодишњице, а можда и пре“. По коначном попису Народне библиотеке Србије, чије Одељење за развој дигиталне библиотеке

и микрофилмовање је током следеће две године пажљиво извело прецизан, драгоцен посао дигитализације збирке, установљено је (и унето у каталог збирке) да предата Заоставштина Босе Кићевац садржи преко 2.000 инвентарних јединица. Тај број се односи на укупан уметнички материјал: оригинале илустрација за књиге, скице за илустрације у оловци, цртеже из сликарског дела опуса у тушу, бајцу, графиту (Калемегдан, Врњачка бања, Дубровачке летње игре и др.), аквареле (Брач, Београд), преко 80 графика са разним темама (бајке, епска и лирска народна књижевност, народне пословице и шаљиве приче, ведуте Београда, Дубровника, и др.), 30 екслибриса. Осим тога, поклоњено је око 40 илустрованих књига, око 400 илустрованих часописа, око 26 уметничких каталога, позивница за изложбе и новогодишњих честитки. Исте те године, у децембру, новогодишње честитке су у Атријуму Народне библиотеке излагане као целина у поставци *Да буде тојло од живоша*. На увид и коришћење Библиотеци била је достављена и пратећа документација: хемеротека уметнице, фототека, медијатека, делови архивске грађе, лични дневници са мноштвом цртежа, као и рукописи за аутобиографију уметнице, књиге мемоарске прозе *Причам* и *Причам даље* и свеске/књиге поезије (које по жељи уметнице нису никад објављене). Овај пратећи материјал легата, каталози београдске међународне смотре илустрација *Златно ђеро* као и великих иностраних уметничких смотри, мноштво домаћих часописа из области илустрације за децу и младе, омогућило је ширу платформу истраживања, могућност сагледавања сцене ликовног стваралаштва везаног за књигу и издаваштво у Београду, Југославији, и свету. У том смислу, управо тај материјал јесте, и може бити од важности и за наредне поклоњене заоставштине из ове области.

Тако се Уметничка заоставштина Босе Кићевац придружила породици од двадесетак легата које чува Народна библиотека Србије, а превасходно ликовној грађи Графичке збирке. Почевши од раније познате Уметничке збирке Народне библиотеке, до новопримљених заоставштине које су зачете поклоном породице Гаталовић, илустрацијама и другим артефактима Љубице Цуце Сокић, па надаље. Две уметнице, потребно је рећи, везује трансгенерацијско пријатељство, подршка у уметности и нека слична врста монашке преданости раду, као и омиљеност у круговима струке и публике. Могућ је у некој мери, како је при обради збирке пронашла библиотекар саветник Горана Стевановић, и међусобни утицај. Уз подршку Стојана Ћелића, управо је и једна Цуцина изложба 1951. године и сусрет са том физички крхком женом, необичне унутрашње снаге и мисије, видне само у продорном погледу, дала Боси, тада студенткињи Одсека архитектуре АПУ у Београду, онај неопходни „ветар у леђа“ да студије настави на Одсеку сликарства. Много година касније, Цуца је својевољно „дежурала“ на свим Босиним изложбама. По правилу да „случајности нема“, да је могуће да понекад космичке силе, неке неписане законитости, диктирају факте обичног живота, са радошћу смо примили и вест да су Цуцина и Босина заоставштина, као и она Александра Класа, покренули малу „лавину“ од неколико сјајних ликовних легата везаних за књигу, те да је Графичка збирка Народне библиотеке Србије на овај начин постала један нови, допунски, релевантни београдски центар за афирмацију области илустрације.

У том смислу, и не само због тога, Народној библиотеци Србије и њеном управнику Владимиру Пишталу желимо срећу у очекиваним проширењима и адаптацијама, а колегама који се баве заоставштином Босе Кићевац и другима, Горани Стевановић, Славену Попари и Маши Милорадовић, колегама из Одељења за дигитализацију, конзерваторима и рестаураторима и другима, наставак успешног рада. Сваки легат, заоставштина, представља траг, сећање, „црвену нит“ традиције... покушај трајања у вечности. Можда и нешто више, с обзиром на то да се највећи део музејских и библиотечких фондова заснива на легатима: културни крвоток једног народа. Овим поклоном, Босиљку Кићевац Поповић – Босу, враћамо јавности. Верујемо да би била срећна да њено дело и даље окупља људе. Под окриљем Народне библиотеке, где је њена збирка обрађена, сачувана и заштићена, излагана и публикована, она ће наставити свој живот у комуникацији са јавношћу: децом, коју је Боса тако блиско доживљавала, ђацима, студентима, стручњацима и истраживачима, љубитељима уметности.

Напоследку, у спомен на нашег оца, проф. др Милана Н. Поповића (неуропсихијатра, психотерапеута, професора Филозофског факултета у Београду), и његово дело (које у својој области такође завређује истраживање, институционализацију), примерак књиге *Једно пријатељство – писма Милеве и Алберта Ајнштајна Хелени Савић* дат је Библиотеци. Улога по којој га се најрадије сећамо, међутим, била је она посвећеног, осећајног, хуманог мужа и оца, пуног суштинске подршке, правог јунака многих породичних подухвата, па и овог Босиљке Кићевац-Поповић. Нераздвојно су провели живот: пун узајамног поштовања, мира, рада и љубави.

У Београду, 1. фебруара 2024.

*Ана Поповић Бодрожа, историчар уметности – музејски савешник
др Бојан Поповић, историчар уметности – музејски савешник*

Илустрација за сликовницу *Смешне речи* (кат. бр. 3)

БОСИЉКА БОСА КИЋЕВАЦ ИЗМЕЋУ СТВАРНОСТИ И МАШТЕ

Илустрација је дисциплина где се умеће у цртању и сликању примењује на задату тему. То је прилагоджавање свој умећа законима књије и зато је оно толико посебно и дружачије од штафелајној сликарства, лисцова графике или сионшаној цртежа.¹

Ана Поповић-Бодрожа и Бојан Поповић поклонили су Народној библиотеци Србије (2021) вредну заоставштину своје мајке, српске илустраторке и сликарке Босиљке Кићевац Поповић (1932–2016). Жеља породице била је да стваралаштву уметнице омогући комуникацију са јавношћу, институционализацију и заштиту, као и одговарајућу улогу у оквиру историје уметности, примењене уметности и илустрације књиге у Србији. Заоставштину чини преко 2.000 оригиналних илустрација, цртежа, акварела, графичких листова и екслибриса. Поред ликовне грађе, заступљене су књиге и периодика са објављеним илустрацијама, бројни изложбени каталози из области примењене и ликовне уметности друге половине 20. века, као и архивски материјал. На репрезентативним примерима илустрација за децу, анализиране су кључне карактеристике илустраторског рада Босиљке Кићевац, у контексту времена у коме су дела настала. Из позиције пројекције света детињства дата су нова тумачења њеног илустраторског опуса. Архивска грађа пружио је увид у опажања Босиљке Кићевац не само на плану илустрације, већ и примењене уметности уопште. Каталог изложбе *Златно јеро Београда*, као и међународних изложби илустрације у Братислави и Болоњи, чинили су референтну грађу у постављању теоријског оквира развоја илустрације на тлу Србије у другој половини 20. века. Аутобиографске књиге *Причам* и *Причам даље*, као и записи у необјављеним дневничким белешкама, откривају мислећу и посвећену личност уметнице.

¹ Босиљка Кићевац, „Докле смо стигли”, у: 35. *Златно јеро Београда '93*, Драгана Палавестра (Београд: УЛУПУДС, 1993), [9].

О илустрацији за децу

Илустрација за децу као специфична уметничка дисциплина носи стилске одлике времена и ликовних оријентација средине у којој је настајала и развијала се. Теоретичари примењене уметности заступали су различита виђења појма илустрације и њене позиције у оквиру графичког обликовања. Весна Павићевић истиче да је по дефиницији и статусу, функцији и начину пласирања, „илустрација нарочити вид визуелног посредника”.² Она утиче на „формирање визуелне културе од најранијег детињства, постајући једна од битних станица у финесама одрастања, помогнута чаробним, чудесним, романтичним и фантастичним слојевима значења”.³ Према Павлу Васићу, „илустрација књиге представља један особени свет уопште, који није могао остати изузет од актуелних струјања у уметности”, али је успео да оствари и неке своје токове који делују посебном оригиналношћу.⁴ Илустрација поседује незадрживу тежњу ка ширењу, усложњавању и узајамним интеракцијама управо због тога што „готово да нема области где није присутна, штавише неопходна и неизбежна”, наводи Душан Ђокић.⁵ По Божидару Тимотијевићу, илустрација је примењена уметност, која се преноси на зид, текстил, стакло и грнчарију, што „доказује да постоји само једна велика ликовна уметност која има пуно токова, па ако се и примени на разне материјале ипак остаје једна и једина”.⁶ Илустрација садржи и онај „витални однос са природом који је бит њене естетске функције и њене хумане поруке”.⁷

За једну групу уметника позиција илустрације је равноправна у односу на текстуални предлог, док по другима текст чини полазиште за дубљи ликовни доживљај. Тај поетски моменат више је притајен у уметничковој интими, у дубини подсвесног и сфери ирационалног, отелотворујући се кроз синтагме „интимистички лиризам”, „поетско сновиђење”, „фантастика”, „магичност” и „надреалност”.⁸ Своје виђење корелације илустрације и текста дао је и Божидар Тимотијевић у уводном тексту каталога самосталне изложбе Босиљке Кићевац, у коме каже: „Ако је књига читана, то је сасвим довољно да буде и поштована. Али ако је читана и гледана, онда је она и поштована и вољена [...] Таква књига носи у себи и неку

² Vesna Lakićević Pavićević, *Ilustrovana štampa za decu kod Srba* (Beograd: ULUPUDS, 1994), 5.

³ Љиљана Ђинкул, „Илустрација – станица на путу одрастања”, *Полишика* (2015): 13.

⁴ Павле Васић, „Златно перо”, у: 19. *Златно перо Београда*, Весна Лакићевић (Београд: УЛУПУДС, 1977), [1].

⁵ Dušan Đokić, „Područje ilustracije...”, у: 24. *Zlatno pero Beograda 82*, ur. Miodrag Đorđević (Beograd: ULUPUDS, 1982) [5].

⁶ Mih. S Petrov, „[Predgovor]”, у: *Zlatno pero Beograda 1968*, katalog pripremio Miloš Ćirić (Beograd: ULUPUDS, 1968), 27.

⁷ Nadežda Lola Savčić, „Estetska kultura ilustracije dečje novine”, у: *Primenjena umetnost kao činilac savremene kulture*, Vesna Lakićević (Beograd: ULUPUDS, 1984), [13].

⁸ Исто, [5].

OTVORIO SAM PROZOR

Otvorio sam prozor,
i mrak je ušao u sobu
i pojeo sve stvari . . .

Samo nije pojeo,
samo nije pojeo
— Gordanin palac u ustima.

KAKO TREBA

Male stvari i imena mala traže
Kao miš, kao zrno, kao mrvica . . .
Dok velika stvar velikim imenom
raspolaze
Kao soliter, kao meridijan, kao
Sremska Mitrovica.

Илустрација за сликовницу *Смешне речи* (кат. бр. 3)

врсту опипљиве лепоте, а ту присност са читаоцем — чини илустрација”.⁹ Како запажа Богдан Кршић, „књигу не ствара заправо писац [...] У склопу сложеног посла ‘прављења књиге’, поред типографије, опреме и повеза, важно место припада илустрацији која својим дејством употпуњује и проширује писану реч све до њеног вишеслојног доживљавања”.¹⁰ Илустратор заправо продужава значење написане речи, обогаћујући сликом „речју неизрециво”.¹¹ Тада долази до сусрета два моћна језика, да би се из

⁹ Timotijević, Božidar, „Bosiljka Kičevac u svetu topline i nežnosti”, u: *Bosiljka Kičevac: izložba ilustracije dečje knjige*, ur. Jevta Jevtović (Beograd: Muzej primenjene umetnosti, 1975), 2.

¹⁰ Bogdan Kršić, „Zlatno pero Beograda”, u: 36. *Zlatno pero Beograda*, Dragana Palavestra (Beograd: ULUPUDS, 1994), 11.

¹¹ Bogdan Kršić, „[Uvodni tekst]”, u: *The 40th Golden Pen of Belgrade: the 5th International Biennial of Illustration 1998/99*, Dragana Palavestra (Beograd: ULUPUDS, 1999), [5].

Илустрација за народну причу „Овчар и три виле” (кат. бр.14)

„међупростора, ковитлаца идеја и боја, знакова и емоција, изашло у подручје где се наслућује борба и опирање, контраст и склад, нежност и грубост, које се прате неминовно у интими стваралачког чина”.¹² Из тог разлога у интерпретацији једног књижевног дела делују „три стваралачка духа”, које чине: писац, илустратор који прониче у скривене слојеве текстуалног предлошка и коначно – читалац за кога се све чини: пише текст и допуњава цртежима.¹³ Према овом тумачењу, позиција илустратора се налази у такозваном другом слоју књижевног дела, док пресудна улога припада читаоцу, од чијег суда зависи успех дружења и надопуњавања два уметничка духа. Илустрацију за децу Срето Бошњак тумачи и као „ликовну транспозицију”, надградњу „значењског и доживљеног опсега литерарног дела које служи као инспиративно извориште”.¹⁴ На ова размишљања надовезују се опажања Босилке Кићевац, која сматра да текст чини полазиште за које уметник наменски ради илустрацију примењујући своје умеће у цртању и сликању на задату тему. Накнадно коришћење већ реализованог цртежа или слике, по њој, нема вредност

¹² Мирјана Вајдић Бајић, „Уметност илустрације и виртуелни свет”, у: 44. *Златно перо Београда*, ур. Дијана Милашиновић Марић (Београд: УЛУПУДС, 2007), 10.

¹³ Bratislav Ljubišić, „[Uvod]”, 29. *Zlatno pero Beograda '87*, ур. Milorad Vukanović (Београд: ULUPUDS, 1987), [1–2].

¹⁴ S. Bošnjak, „[Predgovor]”, *Zlatno pero Beograda 78*, ур. Vesna Lakićević (Београд: ULUPUDS, 1978), 1.

Илустрација за пројекат *Обилића бдење* (кат. бр. 11)

праве илустрације.¹⁵ У моменту „када се илустрација уздигла изван простог превођења речи у цртеж, постала је равноправна дисциплина у свету заједнице ликовних уметности“, закључује Драгослав Стојановић Сип.¹⁶ Према томе, илустровано дело није само ликовна транспозиција књижевних замисли, већ је равноправни партнер поетске речи.¹⁷

Друга половина 20. века у ликовној уметности донела је „дифузију стилова и праваца и њихово необично брзо смењивање“.¹⁸ У складу са овим променама, одвијао се развој илустрације кроз стилске оријентације појединих аутора обликоване у реалистичком, експресивном, фантастичном духу. Од техника најчешће су заступљене оловка, туш, линорез, акварел, темпера, гваш. Уметници који су се бавили илустрацијом као упоредном или примарном дисциплином заступали су став да позив илустратора захтева свестрано познавање материје, студиозност и друштвену одговорност. На развој илустрације у Србији активно је деловао и наставни кадар Академије примењених уметности са професорима Михаилом Петровим, Драгославом Стојановићем Сипом, Живојином Ковачевићем, Милошем Ћирићем и Богданом Кршићем. Њихова програмска оријентација усмеравала је илустраторе у правцу савремених графичких тенденција. Међу уметницима који су допринели да се стилизоване илустрације претходног периода замене савременим ликовним тенденцијама налазе се Љубица Сокић и Душан Ристић, као и други уметници који су се посветили илустровању дечјих књига. Затим се појављује млађа генерација различитих ауторских приступа који су допринели богатству савремене српске илустрације. Међу њима свакако треба поменути: експресивне цртеже Саве Николића, звучни колорит Иде Ћирић, чврсто постављене ликовне односе у илустрацијама Живојина Ковачевића, духовиту стилизацију и гротескноту код Марка Крсмановића, слободну интерпретацију Ђорђа Миловановића, упрошћену стилизацију Николе Масниковића. Само мали број уметника у Србији бавио се доследно илустровањем књига као посебном уметничком облашћу. У ред тих посебних стваралаца спада Босиљка Боса Кићевац.¹⁹

¹⁵ Bosiljka Kičevac, *Šta je ilustracija? Kakve treba da budu propozicije za izlaganje likovnih dela na izložbama „Zlatnog pera Beograda“*, Архива Босиљке Кићевац, Р 1335.

¹⁶ Dragoslav Stojanović Sip, „Kako je nastala izložba Zlatno pero Beograda“, u: *Zlatno pero Beograda 1968*, ur. Miloš Ćirić (Beograd: ULUPUDS, 1968), 27.

¹⁷ Марија Пушић, „Послератна српска графика“, *Уметност*, бр. 23 (1970).

¹⁸ Lazar Trifunović, *Slikarski pravci XX veka* (Priština: Jedinstvo, 1982), 145.

¹⁹ Дела Босиљке Кићевац чувају се у збиркама Музеја примењене уметности, Етнографског музеја, Вукове задужбине, Музеја града Београда, у Змајевом музеју у Сремској Каменици, Народној библиотеци Србије, у Словенској народној галерији у Братислави, Зорином дому у Карловцима, као и у приватним колекцијама.

Илустрација за сликовницу *Смешне речи* (кат. бр. 3)

Особено и уметничко сазревање Босиљке Кићевац

Босиљка Кићевац је рођена 10. августа 1932. у Београду, у ситуираној и угледној грађанској породици интелектуалаца, у којој су се неговали француски језик и култура, љубав према музици и сликарству.²⁰ Из периода раног детињства Босиљке Кићевац остала су записана њена сећања на дрворед липа у Палмотићевој улици бр. 12, на строга правила оца Милана и прве часове балета на које ју је водила мајка Вера, на дуго жељену

²⁰ Босиљка Кићевац име је понела по баки Боси Петровић, која је припадала првој генерацији жена које су започеле студије на Великој школи у Београду. Њен супруг Михаило Петровић био је цењени санитетски хирург и универзитетски професор. Друштвено ангажована као потпредседница Женског покрета у Београду и једна од иницијаторки Удружења Универзитетски образованих жена, Босиљкина мајка Вера Кићевац (рођена Петровић), по струци биолог, усавршавала се у Минхену и Женеви, и једно време радила је на Пастеровом институту у Паризу. Након Првог светског рата била је шеф лабораторије Државне поликлинике за кожне и венеричне болести у Београду. Ту је упознала свог будућег супруга Милана Кићевца, реномираног лекара дерматолога и управника Дерматолошке клинике. Верина рођена сестра, Милица Мока Сондермајер, која је оставила трага у одрастању Босиљке Кићевац, била је удата за Тадију Сондермајера, првог српског школованог ваздухопловног инжењера, pilota и оснивача Аеро клуба. Више о породици Кићевац видети у: „Život Vere Kičevac-Popović“, *Ženski pokret: organ Alijanse ženskih pokreta u Kraljevini Jugoslaviji*, br. 1 (1938): 15.

Аушторшреш, лавирани бајц, око 1955.

лутку Маријану, летовања на Бледу и безбрижне дане проведене у „дедовини“ – шумадијском селу Топоници.²¹ Важила је за стидљиву девојчицу, која је у цртању проналазила свој свет копирајући предратне стрипове, а посебно лик Микија Мауса. У својим сећањима на породичну библиотеку посебно издваја дела Књижевне задруге, Српских писаца и Златне књиге, као и роман *Робинзон Крсо*, коме се увек изнова враћала.²² Привлачиле су је бајке на француском језику испуњене „старим, ужасавајућим, илустрацијама“, за разлику од Андерсенових (*Hans Christian Andersen*) и Пероових (*Charles Perrault*), које су јој деловале неразумљиво. Њен рани читалачки укук формирао се уз поезију Десанке Максимовић и прозу Јанка Веселиновића, стрипове Волта Дизнија и роман *Кроз џусџињу и џрашуму* Хенрика Сјенкјевича (*Henryk Sienkiewicz*).²³ У рукопису насловљеном „Успутна догађања“ откривамо другачију Босиљку Кићевац, која је дешавања из свог живота, осим цртежом, овековечила и речима у по својој жељи никада објављеној збирци песама. У раној младости волела је да чита поезију Змаја, Бранка Радичевића, Алексе Шантића, Милана Ракића и Ђуре Јакшића, а у каснијим годинама близак јој је био поетски свет Васка Попе. Користећи „способност посматрача, врло пажљиво сам у своју поезију уграђивала своја, али још више туђа искуства и

²¹ Босиљка Кићевац, *Причам...* (Београд: Б. Кићевац, 2009), 7–54.

²² Босиљка Кићевац, *Причам...*, 131.

²³ Босиљка Кићевац, „Између маште и стварности“, *Кекец*, 39, бр. 1252 (1982).

туђе догађаје и осећања”, бележи уметница. „И тако су уз цртеже, настајале моје песме, моји вентили, нешто што ником нисам могла рећи...”²⁴

Године безбрижности у којима је стасавала прекинуте су породичном трагедијом – раном смрћу мајке Вере (1938), а убрзо потом и оца Милана (1940), непосредно пред почетак Другог светског рата. Бригу о Босиљки, сестри Пави и брату Павлу преузела је маћеха Милица Дедијер, која је потицала из другачијег друштвеног миљеа, чиме започиње ново поглавље у одрастању Босиљке Кићевац, обојено надолazeћом ратном буром. Маћеха Милица се на самом почетку рата повукла

са децом у породичну кућу смештену у Топоници. „Од свих ствари које су једном детету важне у таквим приликама понела сам са собом само ‘Политикин забавник’”, записала је.²⁵ Након каснијег повратка у Београд, наступио је период преживљавања и борбе са немаштином која је снашла и друге грађанске породице. „Нема више балета, музике и читања [...] уведен је нов начин живота”, записује уметница. Балетске хаљинице заменила је наслеђена, преправљена и често похабана одећа, а Босиљкин „мали оклоп” којим се заогрнула и штитила од читавог света са годинама је постајао „офуцан, али постојан”.²⁶ Лета је тада проводила са пријатељима на обали Саве, играјући се чиодама, распареним дугмићима и клиповима кукуруза. На градским улицама утихнуо је саобраћај, лед

Цртеж Босиљке Кићевац када је била дете, око 1938.

²⁴ Збирка песама у власништву породице Поповић, уступљена је на увид ауторки.

²⁵ Светлана Ненадовић, „Босиљка Кићевац”, у: *Деше је ошац човека*, ур. Драган Инђић (Београд: Радио-телевизија Србије, 2006), 26.

²⁶ Босиљка Кићевац, *Причам...*, 70.

Цртеж Босиљке Кићевац када је била дете, 1938.

у таблама и млеко разношени су у коњским запрегама, што је за децу значило – „слобода усред окупираног Београда”.²⁷

Основна школа „Краљ Александар” у Дечанској улици за младу Босиљку Кићевац постала је својеврсно уточиште. Уз Светлану Велмар-Јанковић, будућу књижевницу, била је најбоља ученица у разреду. Очинска фигура учитеља Мирка Станишића остаће присутна у њеном животу и дуго година након изласка из школске клупе. „Он је извукао све оно што је било затрпано у мени и помогао ми за цео даљи живот”, истакла је више пута.²⁸ У том животном раздобљу, када је непрестано цртала, а уместо гумице за брисање користила згњечене куглице хлеба, открила је свет епских песама. Под будним оком учитеља, на мапи је уцртавала географске појмове, скицирала ликове српских војника у оклопима и турских са чалмама, цара Лазара и султана Мурата, оживљавајући сцене из Косовске битке. Период детињства и младости на посебан начин везује је и за Калемегдан, на коме је проводила сваки изгубљени школски час.

Након завршене основне школе, са прекидима је похађала Другу женску гимназију „Краљица Марија”, а трећу и четврту годину завршила је у Првој београдској гимназији. Под притиском маћехе, која је за Босиљку Кићевац предвидела будућност у практичном раду и занату, била је, против

²⁷ Исто, 28.

²⁸ Светлана Ненадовић, „Босиљка Кићевац: кад сам била мала”, *Полишкин забавник*, год. 56, бр. 2232 (1994): 46.

своје воље, уписана на Машински одсек средње Техничке школе. „То ми је помогло да се средим“, записује са извесном помирљивошћу, „да ми кликери стану на своје место, да почнем да размишљам [...] И не знајући, цртање сам усмерила новим правцем, оно је добило димензију нове реалности.“²⁹ На часовима нацртне геометрије научила је да се увек мора „почети од темеља ка крову као целини“³⁰, након чега се води рачуна о детаљима. Уследило је запослење у Урбанистичком заводу Београда на месту грађевинског техничара. „Морала сам сама да се борим, није било никога да стане иза мене и каже: Иди ти, сликај и не брини за егзистенцију“, сећа се уметница.³¹ Иако је изнад свега волела сликарство, определила се за архитектуру као занимање које је било „сигурније за једну девојку која се сама издржавала“.³² Након завршеног посла у Заводу, похађала је вечерњи курс у УЛУС-овој школи цртања³³ у Шуматовачкој улици, која је у то време била једино место где су се добијале прве поуке о сликарству.³⁴ Препознајући у њој изразити сликарски дар, професор Милан Четић³⁵, кога је доживљавала као очинску фигуру, тада јој је дискретно напоменуо да размисли о упису на Ликовну академију. По сведочењу уметнице, „блага упорност његовог убеђивања“ била је пресудна за њено професионално опредељење.³⁶ У то време лета је проводила у Дубровнику са сестром Павом, цртајући „у сенци“ Јована Кратохвила.³⁷ Интензивно је обилазила ликовне изложбе и дружила се са Стојаном Ђелићем, тадашњим студентом Академије ликовних уметности, који ће јој бити велика професионална подршка у каснијим годинама. Изложба „нежних, лирских и пуних атмосфере“³⁸ цртежа Љубице Цуце Сокић, тада већ угледне и формиране уметнице старије генерације, у УЛУС-овој галерији на Теразијама (1951) оставила је дубок утисак на младу Босиљку Кићевац. „Углавном једно сам сигурно знала: сликарство је велики труд, напор и грч“, записала је тада.³⁹

²⁹ Исто, 47.

³⁰ Босиљка Кићевац, „Одабране приче, песме“, *Дечје новине*, бр. 1158 (1991): 7.

³¹ Владимир Јанковић, „Проналажење ведрине“, *Полишика: културни животи* (1999): 20.

³² Босиљка Кићевац, „Из личног угла сећања полазника“, у: *Шуматовачка 1948-1999*, ур. Владета Војиновић (Београд: Центар за ликовно образовање, 1999), 27.

³³ Велики број полазника у Шуматовачкој касније се уписао на неку од Академија и својим уметничким радом оставио значајан траг у области ликовног стваралаштва друге половине 20. века.

³⁴ Босиљка Кићевац, *Причам...*, 163.

³⁵ Ликовни уметник, професор школе у Шуматовачкој улици и сценограф Народног позоришта у Београду.

³⁶ Босиљка Кићевац, „Из личног угла сећања полазника“, 27.

³⁷ Bosiljka Kićevac, *Čime sam se sve bavila u mojoj profesiji*, Архива Босиљке Кићевац, Р 1335.

³⁸ Босиљка Кићевац, *Причам...*, 167.

³⁹ Исто, 166.

Дубровачке лешње ипре, цртеж, туш/перо, око 1957.

Уследио је преломни тренутак, упис на сликарски одсек Академије примењених уметности у Београду, што је уједно значило губитак запослења у Урбанистичком заводу и повратак на скромну очеву пензију.⁴⁰ По речима Драгослава Стојановића Сипа, почетком шездесетих година прошлог века Академија примењених уметности била је конципирана на идеји строге функционалности уметничких дисциплина, синтези уметности, проучавању језика форме и повезивању уметности и индустрије.⁴¹ Од треће године програм на Академији обухватао је декоративне технике које су се односиле на примењено сликарство: мозаик и таписерију. Било је то време енформела, који је „затрпао читаву једну генерацију, а мени апстрактно сликарство није пријало“, објашњава Босилка Кићевац.⁴² Узоре је тада тражила у Божидару Продановићу, Стојану Ђелићу и Јефти Перићу. Те године, испуњене шетњама по Калемегдану са сликарским блоком као неизоставним предметом, описује као најлепше и најтеже у свом животу. Заједно са осталим студентима са Академије покушавала је да кроз брзе скице ухвати покрете пролазника, да забележи лица шетача и њихових тела у односу на калемегданске дрвореде и стазе. Из тог периода остало је на десетине цртежа калемегданске тврђаве, Мештровићевог *Рибара* и цркве Ружице.⁴³ Академија је била својеврсни путоказ: „ту сам научила не само да цртам, већ да се бавим ликовном уметношћу [...] да будем целог живота окружена умет-

⁴⁰ Bosiljka Kićevac, *Odgovori*, Архива Босилке Кићевац, Р 1335.

⁴¹ Dragoslav Stojanović Sip, „Kako je nastala izložba 'Zlatno pero Beograda'“, u: *Zlatno pero Beograda 1968*, ur. Miloš Ćirić (Beograd: ULUS, 1968), 14.

⁴² Bosiljka Kićevac, „Ja sam srećna i zadovoljna žena“, *Blic*, 25. mart (2010): 20–21.

⁴³ Босилка Кићевац, „Брег за размишљање“, *ТВ новости*, бр. 617 (1976): 2–3.

ношћу и да уживам у томе и кад сам гладна и жедна”, записала је у својим мемоарима.⁴⁴ Од својих професора, истакнутих представника међуратног сликарства – Ивана Табаковића, Миленка Шербана, Васе Поморишца и Ивана Лучева, усвојила је поуке о примарној вредности пластичног у ликовном делу, занатском професионализму и значају народног ликовног блага. Код професора Матије Зламалика, једног од утемељивача Академије, највише је научила у погледу композиције и распореда ликовних елемената у једној целини, било да је у питању слика, плакат, или илустрација.⁴⁵ Овај период

обележило је и Босиљкино суочавање „са новом стварношћу” и смело напуштање чланства у Комунистичкој партији, које је назвала „рашчишћавањем”.⁴⁶ Године студирања биле су испуњене интензивним дружењима са Бранком Босићем и Богданом Кршићем, одласцима у позориште и на студентске екскурзије у Париз, Беч и Минхен. Била је опчињена сировом снагом раних Ван Гогових (*Vincent Willem van Gogh*) слика, Шагаловим (*Marc Chagall*) илустрацијама Библије, а понајвише Тицијановим (*Tiziano Vecelli*) „портретом човека са плавим очима”.⁴⁷ У њеним дневницима наилазимо на белешке у којима исказује посебно дивљење према Рембранту (*Rembrandt Harmenszoon van Rijn*) и холандској школи, Холбајновим (*Hans*

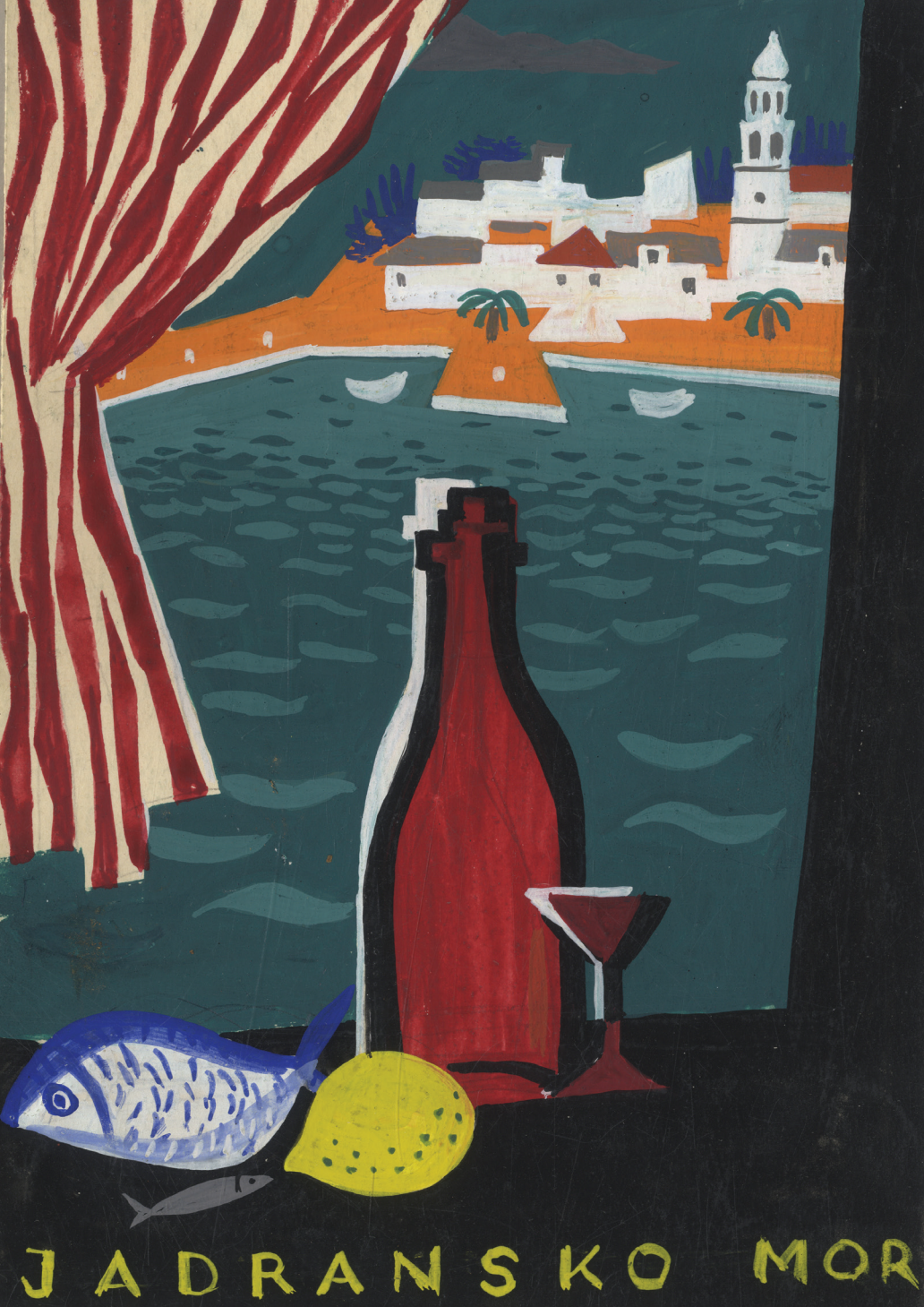
Калемеџан, цртеж, туш/перо, 1957.

⁴⁴ Босиљка Кићевац, *Причам...*, 191.

⁴⁵ Pavle Vasić, „Bosa Kićevac”, u: *Bosiljka Kićevac: izložba ilustracija i primenjene grafike*, Bojana Radojković (Beograd: Muzej primenjene umetnosti, 1981), 2.

⁴⁶ У партију је без своје воље учлањена при крају школовања у Грађевинској школи.

⁴⁷ Дневници у власништву породице Поповић, дати на увид ауторки.

Скица за плакат *Јадранско море*, око 1955.

Holbein) минијатурама, као и Жоржу Браку (*Georges Braque*).⁴⁸

Након дипломирања, Босилка Кићевац трага за моделима стваралачког израза. Уследио је позив професора Ђорђа Крекића, који је окупио дипломце (Васа Мухић, Крста Андрејевић, Живојин Ковачевић, Бранко Босић, Небојша Митрић и Босилка Кићевац) са задатком да ураде скице за решење декоративних композиција за новоотворени хотел „Метропол“ у Ташмајданском парку. Радећи готово без предах, млада уметница је тада себи наметнула строгост и извесну црту аскетизма која ће је пратити цео живот. Подстакнута од професора Винка Грдана, уписала је постдипломске студије из области декоративног сликарства, школске 1957/58,⁴⁹ схватајући још тада да текстил као материјал пружа неисцрпне могућности уметнику да изрази своју ликовну експресију, расположење и даровитост. Из периода 1957–1959. остало је сачувано стотинак „атмосферичних цртежа“ Врњачке бање, цртежа музичара са дубро-

⁴⁸ Исто.

⁴⁹ Подаци преузети са Дипломе о завршеним последипломским студијама на Универзитету уметности у Београду, Факултет примењених уметности, Београд, 7. март 1983, бр 14/125.

вачких летњих игара, морских пејзажа Сутивана и паркова Минхена, Беча и Париза, који откривају искрен занос и силовиту жељу за стварањем, како бележи Ана Поповић Бодрожа.⁵⁰ Убрзо је уследила и дебитантска изложба у Сали Графичког колектива, отворена 20. маја 1959. Позитивна критика објављена у *Борби* оценила је рад Босиљке Кићевац као складан и једноставан, а те одреднице антиципирале су и читаво њено касније стваралаштво. „Никаква авангарда, то нико није ни очекивао од мене. Познати књижевник ми је тада рекао: 'Немојте се крити у собици иза галерије, изађите међу своје слике, лепе су'."⁵¹ Тада ће искорачити на светлост ликовне позорнице, на којој ће њена уметничка појава трајати пуних педесет година. Чланица УЛУПУДС-а постала је 1958, а потом и члан Председништва и Уметничког

⁵⁰ Ana Popović Bodroža, *Bosiljka Kićevac: rani radovi* (Beograd: Galerija Grafički kolektiv, 2010), 2.

⁵¹ Grafički kolektiv, *Bosiljka Kićevac: kroz durbin grafičkog kolektiva*. <https://www.grafickikolektiv.org/> (преузето 10. 6. 2023).

Јабука која касно сазри дуго стоји, скица за таписерију, око 1955.

Босилка Кићевац поред интарзије *Лов*, хотел „Метропол“, 1957.

савета Удружења. Док је Академија примењених уметности радила на формирању уметника, Удружење их је „уводило у живот, производњу и борбу за примену уметности“⁵² у свакодневном животу.

У зиму 1960. почиње да ради графичке малог формата са мотивима старих фресака и ведута Београда као новогодишње честитке које отискује на танкој хартији, гушва, боји и патирира, како би добила изглед старог зида.⁵³ У том периоду окреће се свету илустрације, која ће остати њено трајно професионално опредељење. О почецима илустровања, када тај „ликовни израз није био у моди“⁵⁴ и решености да постигне компромис између каријере и породице бележи: „Илустрацијом сам почела случајно да се бавим. Почетни успеси након Академије показали су се касније драгоценим за мој живот уметника и мајке“.⁵⁵ Сматрала је да су уметници велики усамљеници, посвећени свом

⁵² Марта Вукотић Лазар, „Мајска изложба“, у: *30. мајска изложба '98*, Драгана Палавештра (Београд: УЛУПУДС, 1998), 96.

⁵³ Bosiljka Kičevac, *Čime sam se sve bavila u mojoj profesiji*, Архива Босилке Кићевац, Р 1335.

⁵⁴ М. Jovičević, „По народности сам Београданка“, *Blic*, 25. децембар (1996): 8.

⁵⁵ Босилка Кићевац, „Мој дом, мој атеље“, *Полиџика* (1996): 13.

послу. Уклапајући професионални и породични живот, сваки дан проводила је у свом атељеу у Палмотићевој улици.⁵⁶ То потврђује и следећи запис: „Ако неко хоће да буде уметник, мора нешто и да жртвује. Ја сам жртвовала журке, седељке, кафанске изласке, каћиперисање. Мени је важан био топао дом, да у њему ништа није лажно, већ живети живот.”⁵⁷

Оживљавање успомена на детињство у илустрацијама Босиљке Кићевац

У друштвеним наукама корелација феномена детињства и уметности предмет је интересовања психологије, која се њиме превасходно бавила у оквиру различитих теорија развоја појединца. У делу *Психоанализа и уметности* Гордана Дедић запажа да је свако уметничко дело повезано са подсвесћу ствараоца, из које се жеље и фантазије пробијају у

⁵⁶ М. Јовићевић, „По народности сам Београђанка”, 8.

⁵⁷ Dragan Uskoković, „Илустрujem живот”, *Enigma*, god. 45 (1996): 17.

Покушавам да се орасјоложим шиме шиме се чешљам „А La Mode”
(наравно de Paris), цртеж у блоку, 1958.

спољашњи свет. Његово стварање продукт је унутрашњег конфликта израженог путем слика и симбола, које је ево обрадио сублимацијом.⁵⁸ Ако је уметност стање духа, односно сложен психички процес балансирања личности, онда је уметничко дело „хипногени објекат налик на сан“, што га издваја из свакодневног збивања и разликује од осталих, обичних, неуметничких ствари. Оно је индивидуална креација, која рефлектује моралне принципе и размишљања уметника.⁵⁹ Психоанализа уметничког стварања расветљава низ искустава и догађаја из уметничког живота, при чему несвесно има главну улогу. Користећи методу слободне асоцијације, Фројд (*Sigmund Freud*)⁶⁰ тврди да у човековом животу детињство

Илустрације за књигу *Занимљива занимања* (кат. бр. 26)

⁵⁸ Gordana Dedić, „Psihoanaliza i umetnost“, *Engrami*, vol. 38, april-maj (2016): 62.

⁵⁹ Nader K. Moosa J. „The Relationship between Art and Psychology“, *J. Life Sci. Bio-med.* 2, 4 (2012): 129–133.

⁶⁰ Sigmund Frojd, *Iz kulture i umetnosti*, *Sabrana dela*, knj. 5 (Novi Sad: Matica srpska), 198.

заузима кључну улогу. Пошавши од премисе „дете је отац човека“, заступа становиште да су збивања у најранијем добу фундаментална за каснији развој личности. Блиска овоме је и Јунгова (*Carl Gustav Jung*) интерпретација детињства, према којој се у одраслој особи крије вечито дете, увек формирајуће и никад комплетно, коме су потребни стална нега, пажња и одгајање. То је онај део људске личности, духовни покретач који жели да се развије до целовитости. Бескрајност предсвесне дечје душе постепено ишчезава током година, али у извесној мери остаје сачувана у појединцу. Стога су ти остаци невине дечје душе код одраслог човека његов најбољи или најгори део личности, оформљујући трајни *spiritus rector* наших најзначајнијих дела. Међутим, човек нашег времена удаљен је од ове целовитости као небо од земље, закључује Јунг.⁶¹ На ова промишљања надовезује се и метафора о психичким механизмима коју

⁶¹ Karl Gustav Jung, *O razvoju ličnosti* (Beograd: Narodna knjiga, 2015), 242.

заступа амерички психолог Лојд де Мос (*Lloyd deMause*), по коме се одрасле особе према детету односе као према „кутији за отров”. На основу овог тумачења, људи одлажу оне делове своје психе којих се одричу у скривени део детета у себи, како би „контролисали своја осећања у телу другог и то без опасности за себе”.⁶² Дете се посматра и као недорастао човек, као нејако и неразумно људско биће. „Каква је природа неког детета то је дато још на рођењу и не може се изменити. А то значи ко се какав роди, такав и умире. Постоји снажно веровање да судбина управља нашим животима, те човек узалудно покушава да промени оно што му је записано на рођењу.”⁶³

Према неким савременим схватањима, стварање уметничког дела не мора се нужно тумачити као манифестација психе. Односно, основа уметности није неуроza, нити је потребан унутрашњи конфликт да би уметничко дело настало. При анализи уметничког стварања, акценат се премешта са личности уметника на само дело у процесу стварања. Другим речима, уметник уписује део себе у своје радове.⁶⁴ Однос према стварању је исто што и однос према животу, те зато свако право дело носи печат свог творца и његове животне филозофије.

Начин на који су психолози перципирали детињство имао је велики утицај и на социолошку дисциплину. Идеја детињства, као квалитативно посебног доба у животу појединца, развијала се под утицајем доминантних идеолошких и теоријских трендова. Нова парадигма социологије детињства полази од претпоставке да је оно као старосна категорија у непрестаној интеракцији са другим структурним облицима, односно да не може постојати само за себе.⁶⁵ Идеја детињства са социолошке позиције настаје након што модерни човек почиње да придаје све већи значај осећању обичног живота који се живи „као прича састављена од низа повезаних и међусобно допуњених цртица”, истиче кандски професор филозофије Чарлс Тејлор (*Charles Margrave Taylor*).⁶⁶ Дете је сведено на пасиван објекат „несавршене друштвености”, схваћено као „биће у постајању”, беспомоћно и зависно од одраслих.⁶⁷

Свет детињства као иницијална област битна је за развој личности Босиљке Кићевац и разумевање њене уметности. „Мали људи које ми називамо деца имају своје велике болове и дуге патње, које после као мудри и одрасли људи заборављају, управо, губе из вида. А кад бисмо могли да се спустимо натраг у детињство, као у клупу основне школе из које смо давно изишли, ми бисмо их опет угледали. Тамо доле,

⁶² L. DeMause, "On Writing Childhood History", *The Journal of Psychohistory*, 16/19-88. <http://www.psychohistory.com/childhood/writech1.htm> (преузето 2. 7. 2022).

⁶³ Жарко Требјешанин, „Младо се стабло савија”, *Базар* (2008): 26, 27.

⁶⁴ Malchiodi Depth, "Psychology of Art. Psychology Today". <https://www.psychologytoday.com/> (преузето 13. 9. 2023).

⁶⁵ Mile Nenadić, *Детинство у дискурсу политике једнаког признања* (Сомбор: Педагошки факултет 2010), 8.

⁶⁶ Čarls Tejlор, *Izvori sopstva – stvaranje modernog identiteta* (Академска knjiga: Нови Сад, 2008), 319, 353.

⁶⁷ Смиљка Томановић, *Социологија детињства* (Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 2004), 81–82.

Илустрација за роман *Окамењени вукови* (кат. бр. 17)

Илустрација за збирку песама *Колико је шежак сан* (кат. бр. 6)

под тим углом, ти болови и патње живе и даље и постоје као свака стварност", записује Иво Андрић.⁶⁸ Пројекција овог света дочарана је на-
рацијом и рефлексijом трајања, која се манифестује, осим кроз илустра-
ције, и кроз писани траг, који ауторка оставља у својим мемоарима *Причам*
и *Причам даље*. Период одрастања
обележен раним губитком родитеља
и обојен ратним недаћама није само
усађивање и проживљавање стварно-
сти, већ дубоки ментални процес и
однос према животној грађи. Симво-
лично осликава тежњу да се дело си-
туира у време детињства и да се из те
перспективе посматра свет одраслих.
У том смислу Светлана Исаковић у ка-
талогу *Илустрација деčјих књига* опа-
жа да уметник мора и сам да постане
дете, одбацујући сву уметничку зре-
лост, ликовне навике којима је склон,
интелектуална и животна искуства
и морална опредељења.⁶⁹ Одлучив-
ши се за илустрацију приповедака,
поезије и романа у којима су главни
јунаци деца, Босилка Кићевац не ин-
терпретира њихову игру, доживљаје и

⁶⁸ Иво Андрић, *Деца. Сабрана дела Иве Ан-
дрића*, књ. 9 (Београд: Просвета, 1976),
47–54.

⁶⁹ Svetlana Isaković, *Ilustracija dečijih knji-
ga* (Beograd: Muzej primenjene umetnosti,
1985), [1].

немире као уметница блиска дечјем сензибилитету, већ заузима позицију онога ко је и сам давно био дете, промишљајући и сећајући се детињства уопште. „Сваки одрастао човек је помало дете, а ја кад сам била стварно дете, био је рат и нисам имала играчака. То се јако везује за мој свет илустрације“, запажа уметница.⁷⁰ Враћајући се кроз илустрацију најнепосредније детињству, Босиљка Кићевац га доживљава из „једног помереног угла који потиче из изгубљене присности са ранијим животним добом, чији угарци још тињају.“ Управо тај „осећај доживљеног створио је у њој посебну усамљеност и тугу“,⁷¹ док детињи кошмари постају транскрибовани и престилизовани у свет детињства на њеним илустрацијама.⁷² Потрага за тим сликама остварује се поступком сећања кроз живи графички знак, захваљујући коме се преостале живе слике ваде из дубина прошлости. Те слике изнова конституишу представу о детињству, што омогућава да рекапитулација са дистанце буде поуздана и објективна. Ослобађајући се нагомиланих емоција, Босиљка Кићевац прелази испреплетен пут – позициониран између стварности и маште.

Илустрација за збирку
приповедака *Приче из давнине*
(кат. бр. 34)

⁷⁰ Zorana Karakušević, „Ilustracija je trka sa preponama“, *Varijete*, 6-7. septembar (1997): 8.

⁷¹ Аноним., „Култура без граница“, *Политика* (1999): 22.

⁷² Sveta Lukić, „Bosa Kičevac i njena generacija (literarna skica)“, u: *Bosiljka Kičevac: izložba ilustracija i primenjene grafike*, Bojana Radojković (Beograd: Muzej primenjene umetnosti, 1981), 2.

Илустрације у књигама за децу

Почетак педесетих година 20. века био је „предтелевизијско доба“, када су средства масовне комуникације чинили штампана реч, плакати и новине.⁷³ Младе генерације васпитаване су у духу комунизма, кроз неговање традиције народноослободилачке борбе, од политизовања образовања, до организовања слободног времена. Символи југословенске стварности – „Тито, партија, партизани и револуција“, били су присутни у називима школа, ђачкој лектури, наставним плановима и програмима.⁷⁴ Створена је „партизанска култура“, која је пропагирала социјалистичке вредности: марксистичко схватање света, равноправност полова, породични живот, патриотске врлине, везаност за домовину, херојство, братство и јединство.⁷⁵ Култ Тита био је присутан у различитим сегментима детињства, док су везе између деце и тековина НОБ-а наглашаване у свакој прилици, од полагања пионирске заклетве, до ношења црвених пионирских

Насловна страна уџбеника *Календар природе*, 1966.

марара и капа „титовки“. Омладинци су учествовали у пионирским организацијама, радним акцијама и слетовима, истовремено гледајући америчке цртане филмове и читајући Дизнијеве

⁷³ Гордана Поповић Васић, *Између страхова и огушења: Примери графичког дизајна у Србији: 1950-1970*, ур. Љиљана Ћинкул (Београд: Графички колектив, 2009), 11.

⁷⁴ Радина Вучетић, *Животи у социјализму 1945-1980* (Београд: Креативни центар, 2011), 18-19.

⁷⁵ Belma Eminagić, *Proza u časopisu „Vesela sveska“ od 1960. do 1980.* (Sarajevo: Univerzitet u Sarajevu: Filozofski fakultet, 2021), 6.

стрипове. Тако је у послератној Југославији настао „хибрид американизоване младости“⁷⁶, која је у исто време била и социјалистичка.

У романима и приповеткама за децу послератног доба до краја седамдесетих година доминира ратна тематика, доносећи судбину деце у рату и њихове аутентичне подвиге. Према речима Душка Радовића „деца су велика опсесија савремене Југославије“,⁷⁷ као предмет сталне и изузетне бриге. Од

осамдесетих година, поред ратних збивања која се смијеније приказују, прозни писци уводе теме које третирају савремени свет и атрибуте детињства, стилизовану, или на реалистичкој потки грађену бајку, фантастику и даљу историју. По Мири Алечковић, таква литература „чува радост, игру и машту олакшавајући детету пут који га неминовно чека“.⁷⁸ Добрица Ерић сматра да је књижевност за децу овог периода празнична игра коју велика деца показују малој деци да би им открила и дочарала све лепоте и тајне по „пропланцима и увалама детињства“.⁷⁹ Уз прозу, развој послератне поезије за децу развијао се у три основна тока, од којих је први запис о борби и страдању, у коме су главни протагонисти истакнути

Илустрација за књигу *Чаробно самарче* (кат. бр. 32)

⁷⁶ Radina Vučetić, „Diznizacija detinjstva i mladosti u socijalističkoj Jugoslaviji“. [http://reff.f.bg.ac.rs/\(npeyzeto 5. 8 2023\)](http://reff.f.bg.ac.rs/(npeyzeto%205.8.2023)).

⁷⁷ Dušan Radović, „Književnost za decu i omladinu u Jugoslaviji“, u: *Izložba jugoslovenskih knjiga za decu i omladinu: 1973–1977*, ur. Olivera Jašić (Dortmund: Poslovna zajednica izdavača i knjižara Jugoslavije, 1978), 3.

⁷⁸ Mira Alečković, „Dečja književnost – šta je to?“, *Kekec: pisci jugoslovenske školske lektire* (Beograd: 19??): 21.

⁷⁹ Dobrica Erić, „Dečja književnost – šta je to?“, *Kekec: pisci jugoslovenske školske lektire* (Beograd: 19??): 22.

појединци и народни хероји. По другом схватању, децу је требало мазити, доказивати им колико су вољена и угађати им. Кроз такву врсту поетике, „претерано хуманизирање свега и свачега сударало се са стварношћу, а из дана у дан то песништво је бивало све бескрвније”.⁸⁰ Трећи ток односио се на схватање да је песма пут ка забави и разоноди, игра речима пуна занимљивих обрта и ведрих ефеката. Оживљавајући својим илустрацијама бројне текстове наших познатих писаца и песника, Босиљка Кићевац је на особен начин интерпретирала њихову замисао, дајући увек своје лично виђење прозног и поетског дела.

Почеци стваралаштва Босиљке Кићевац на пољу илустрације били су испуњени трагањем за аутентичним изразом и властитим стилем. За време студија (1953), начинила је портрет Бранка Радичевића за насловну страну књиге *Бранко Саве Поповића*. Прва књига коју је у целини ликовно опремила била је Пушкинова (*Алекса́ндр Серге́евич Пу́шкин*) *Бајка о цару Салтану и бајка о мртвој царевини* (1960), за коју инспирацију проналази у руском фолклору, који одише мешавином народних и магијских елемената. Књига је изашла у издању „Младог поколења”, чиме отпочиње плодна и дугогодишња сарадња уметнице са том познатом издавачком кућом, што потврђује следећим речима: „када сам почињала у Младом поколењу код Боже Тимотијевића постојао је велики полет, желели смо да сваку књигу урадимо што лепше и боље”.⁸¹ У бројним издањима за децу и омладину која ће се низати у наредним деценијама настојала је да увек постигне баланс између приступачно писаних текстова и илустрација које младе читаоце уводе у свет књижевности и ликовне уметности. У едицији сликовница Младог поколења намењених млађим читаоцима заступљени су кратки шаљиви текстови, док у библиотекама „Змај” и „Невен” доминирају текстови домаћих аутора, које ће Босиљка Кићевац надградити серијом илустрација у боји. Овом корпусу припада књига Десанке Максимовић под насловом *Чуго у љољу* (1961), коју Босиљка Кићевац оживљава линерним цртежом мрежасте структуре, а исти поступак примењује и у илустрацијама за књигу *Нанине приче* Елинор Фарџеон (*Eleanor Farjeon*), објављену исте године. Роман *Црна браћа* словеначког аутора Франца Бевка у издању Просвете уноси другачије поимање илустрованог садржаја, у коме Босиљка Кићевац користи пошоар технику,⁸² која се у потпуности уклапа са Бевковим стилем, богатим детаљима и упечатљивим описима. *Лејенда о Монџрозу* (1963) Валтера Скота (*Walter Scott*), такође у Просветином издању, показује интересовање уметнице за илустровање романа историјског садржаја, при чему до изражаја долази њена студиозност у проучавању архитектонских детаља и средњовековних костима, чему ће остати доследно посвећена у

⁸⁰ Anonim, „Jugoslovenska književnost za mlade”, *Kekec: pisci jugoslovenske školske lektire* (Beograd: 19??): 1–2.

⁸¹ Vesna Mišović, „U svetu topline i nežnosti”, *Žena*, br. 1038 (1996).

⁸² Техника равне штампе у којој се од папира или картона исецају шаблони жељеног мотива, а графички отисак се ствара прскањем боје или помоћу сунђера.

Илустрација за роман *Бистри џошци* (кат. бр. 18)

наредним деценијама. Гордана Поповић Васић наводи да илустрације у књизи *Морска змија* (1964) једног од омиљених писаца Босиљке Кићевац – Жила Верна (*Jules Verne*), „треба схватити као почетак извесног ослобађања у изразу”.⁸³

Потпуно другачији ликовни приступ применила је у сликовници *Почетница за први разред основне школе* (1964). Служећи се ликовним језиком колажа у сликовници *Каћин зоолошки врш* (1968) Александра Поповића, ствара разиграно и ведро ликовно решење намењено најмлађима. Са карактеристичним осећајем за меру, примењује благу стилизацију облика употпуњену смеђом гамом. Првобитно урађена серија цртежа Босиљке Кићевац испирисала је Александра Поповића да напише пратећи текст. Ведрина и поучност лако читљивог штива, као и разноврсност илустрација рађених у боји, чине ову

⁸³ Гордана Поповић-Васић, „Живот и рад Босиљке Кићевац”, у: *Босиљка Кићевац: ретроспективна изложба: 40 година рада* (Београд: Музеј примењене уметности, 1996), 7.

сликовницу првом лектиром намењеном најмлађој читалачкој публици.⁸⁴ Технику колажа наставила је да користи и у другим издањима за децу, међу којима се издваја сликовница *Бува која је љутовала у свету* Радомира Путниковића, такође из 1968. Посебно је допадљиво решење насловне стране на којој се животиње укрцавају на брод налик на Нојеву барку, „која дарове детињства спасава и преноси у будућност”.⁸⁵ Сливковнице образовног карактера радила је и за издавачку кућу Књижевне новине, попут бојанке *Човекови пријатељи*. Крај шесте деценије обележавају илустрације за књигу Јованке Јоргачевић *Шест стотина слова*, у којој нелогичан и чудесан дечји свет ауторка „посматра са љубављу и неком чудном женском иронијом и хумором”, запажа Душко Радовић.⁸⁶

Каћин зоолошки врш, илустрација у књизи

⁸⁴ На изложби илустрације дечје књиге у Салону Музеја примењене уметности 1975. изложене су и оригиналне илустрације за ову књигу.

⁸⁵ Гордана Поповић-Васић, „Живот и рад Босиљке Кићевац”, 8.

⁸⁶ Душан Радовић, „Шест стотина слова: Јованка Јоргачевић”, у: *Младо поколење: информативни билтен у издањима за децу и омладину издавачког предузећа „Младо поколење”*, (Београд: Младо поколење, 1968), 4.

Илустрације за књигу народних приповедака *Био једном* у техници темпере излагала је неколико пута на *Злашном йеру*, као и на Бијеналу илустрације у Брну, а Наградом „Невен“ (1973) потврђен је њихов висок креативни домет. У образложењу награде стоји да је Босиљка Кићевац „не држећи се круто фолклорних елемената“ успешно их транспоновала, успевајући да сачува стилско јединство свог ликовног израза.⁸⁷ Анализирајући композиционо решење илустрација, Стојан Ћелић опажа да је први план сав у причи, други је на граници ироничног и пословичног, док трећи „нуди мирисе народног живљења, скоро као да поистовећује човека, природу и светове фантазије и претвара их у целовито клупче“.⁸⁸ Ово репрезентативно издање издавачке куће „Вук Караџић“ преведено је на немачки, енглески, француски и италијански језик, што је био несвакидашњи успех.

Књиге за ниже разреде *Пролећни сасишанак* и *Бубамара*, *Прича о Дрејчеку* (1974), са чијих страница зрачи ведро и распевана поезија Десанке Максимовић и трагична атмосфера прозе

⁸⁷ У жирију за доделу доделу награде били су: Викторија Бреговљанин, Живојин Ковачевић и Радослав Зечевић.

⁸⁸ Stojan Ćelić, „Crtež u službi ideje“, u: *Ilustracija i oprema dečjih knjiga*, Jevta Jevtović (Novi Sad: Zmajevе dečje igre, 1975), [1].

Илустрација за књигу *Шеши стошина слова* (кат. бр. 1)

Илустрација за збирку песама *Фуруница јојуница* (кат. бр. 5)

Франца Бевка, отвориле су простор за различите ликовне интерпретације песама „Скретничар“, „Бака“ и „Шумор класја“. Збирку песама *Фуруница јојуница* Милована Данојлића одликује поетски квалитет и смисао за лако и ненаметљиво низање стихова, који су увек добро промишљени и оживљени. Поводом израде скице за идејно решење књиге, у писму које је Босиљки Кићевац упутио из Париза, 6. децембра 1976, Милован Данојлић пише: „Лице младића који држи фуруницу веома је поетично [...] не мислим само на израз, већ и на црте лица“.⁸⁹ Годину дана касније (1977), у збирци приповедака *Койач златиша* Драгише Ј. Лововића илустрације је радила кратким, брзим потезима пера. Избалансиран однос текста и слике присутан је и у сликовници за децу старијег школског узраста *Мале ђесме* (1979) аутора Гвида Тартаље, чија се поезија одликује живим, разиграним стиховима. У ликовној интерпретацији историјских сликовница са темом НОБ-а – *Ужичка република* (1974), *Имански марш* (1989) и *Пећрова тора* (1989) аутора Стевана Булајић и Ахмета Хромацића уметница се ослања на сведочења и сећања преживелих рањеника. У илу-

⁸⁹ Писмо Милована Данојлића Босиљки Кићевац, Париз (1975), Архива Босиљке Кићевац, Р 1335.

страцијама *Иманскої марша* хладне боје сугеришу атмосферу снега и глади; у *Петровој їори* сцене борбених окршаја потенциране су загаситоцрвеним колоритом, док кулминацију приче чине сцене победе над окупатором, које се купају у топлој жутој гами. „Деца обожавају цртеже курира и партизана. Мислим да је то из потребе да се диве храбрим људима, зато када спремам илустрације, пре свега се трудим да цртеж буде једноставан, разумљив, васпитан“, опажање је и саме ауторке.⁹⁰

Илустрација за историјску сликовницу *Сушјеска* (кат. бр. 35)

⁹⁰ М. Вл. „Размишљати као дете“, *Вечерње новости*, год. 23, 2. април (1975): 21.

Доба уметничке зрелости наступа у седмој деценији, а једно од најуспелијих решења из тог периода јесте књига *Девеџаци*, за коју је примила награду на изложби „Златно перо Београда“ (1976). Илустрације у техници ланореза комплементарно допуњују текст песника и приповедача Бранка В. Радичевића. Пишући тридесет сетних и поучних прича о људима различитих занимања, Радичевић бележи сећања на своје детињство. Приче освајају пажњу читаоца и богатством језика: коришћењем заборављених речи, али и измишљањем нових. О односу Радичевићевог текста и илустрација Босилке Кићевац говори и Воја Маријановић: „Сва од игре и духа, књига привлачи и илустрацијама Босе Кићевац која

Илустрација насловну страну књиге *Девеџаци* (кат. бр. 4)

је умела да разуме пищев свет и да у цртеже утисне своје и пищеве осећање живота”.⁹¹ Илустрације за роман Свете Лукића *Водени цвешови* из истих година чини серија цртежа прожетих меланхоличном нотом. Настављајући интензивно илустраторски рад на сликовницама, које дају могућност веће ауторске слободе, Босиљка Кићевац са посебном инспирацијом приступа обради текста Душка Радовића у књизи *Смешне речи* (1976). Песме прилагођене деци млађег узраста, кроз хумор и игру, оживљене су разиграним цртежима фигура које се обрћу наглавачке и натрашке и апсурдним ситуацијама у којима мишеви пију из флаше, а виљушке се нагињу преко стола. У овом периоду уследило је илустровање књиге *Како су се срели мама и тата* (1978) Владимира Личине. На свакој илустрацији забележен је и коментар илустраторке који појашњава слику („узроци изненадног избегавања школе”, „дечије лажи”, „страх од лекара”, „питања о смрти”, „како расту мушкарци”...). Интересовање за елементе народног фолклора долази до посебног изражаја у књизи *Злашћорони ован* у издању БИГЗ-а (1979).

Од осамдесетих година приметна је већа слобода у ликовној интерпретацији

⁹¹ Воја Марјановић, „Нове књиге”, *Змај*, бр. 8–9 (1977).

Илустрација за књигу *Са превраћа* (кат. бр. 8)

Илустрација за књигу *Са превраћа* (кат. бр. 8)

текста. Водећи увек рачуна о штимунгу приче и узрасту детета, уметница остварује успешан баланс са текстуалним предлошком, као у књизи *Са превраћа* Богољуба Ђенадића (1980). У техници ланореза исте године радила је и илустрације за књигу *Јосип Броз Тито: живојојис за младу генерацију*.⁹² Из овог периода свакако треба поменути и илустрације за народну приче „Овчар и виле“ и „Чобан ослободио цареву кћер“, обе у издању Дечјих новина из Горњег Милановца (1982). У роману *Дечаџи са Уне* (1983) Ранко Рисојевић доноси приче из свог детињства, започевши стилизовану аутобиографију кроз приповедање о свом родном селу, и одрастању у Костајници. У *Причи о Суници* (1985) Анте Станичића, објављеној у издању „Нолита“, дато је скромно, али ефектно ликовно решење у коме је наслов приче инкорпориран у цртеж. Слично решење реализује и у књизи *Приче из Посјаније* (2003) Лазе Лазића. Популаран серијал романа за децу Градимира Стојковића, од којих је први, *Хајдук у Београду* (1985), објављен у издању „Вука Караџића“, чини скуп прича о одрастању. Илустрације осликавају атмосферу града и његове

⁹² Књига је рађена по прилозима за биографију Јосипа Броза, које је Владимир Дедијер сакупио 1952.

Илустрације за роман *Хајдук у Београду* (кат. бр. 21)

Илустрације за књигу *Вечност и грује приповешке*
(кат. бр. 25)

становнике на упечатљив и аутентичан начин. У поеми „Тита су родиле звијезде“ (1984) Велимира Милошевића, лик Јосипа Броза Тита, иако доминантно присутан у тексту, не провлачи ни кроз једну илустрацију. Потпуно другачији ликовни приступ примењује у збирци *Аждаја и царев син и друге бајке* (1984), у којој је живописан ликовни језик примерен тексту народног стваралаштва. Издање *Занимљива занимања* (1985), по стиховима Радомира Мићуновића, доноси духовиту визуелну интерпретацију различитих професија, од ојачара који стоји на крову до бабице која лети небом са бебом у рукама. Ништа мање није упечатљива сцена са таксистом и дечаком који спава на коферу, сањајући о далеком свету. У збирци *Вечност и друге приповешке* (1986), надовезујући се на текст Јанка Веселиновића, у низу вешто компонованих цртежа који заузимају простор читаве стране Босиљка Кићевац дочарава атмосферу и обичаје старог српског села. Тако приповетка „Вечност“, која садржи бајковиту неодређеност времена и места, говори о искреном пријатељству побратима Илије и Бранка. На самом почетку ствара се увод у заплет, који ће убрзо прерасти у трагедију, као и у већини Веселиновићевих приповедака. Снажан утисак оставља илустрација надреалне сцене у којој се мртви Бранко у свечаном руху појављује на венчању свог побратима. Посебно осетљива на дечју патњу, дочарала је атмосферу туге неутешних родитеља над постељом болесног дечачића Милића у приповеци „Мали певач“.

У њеном даљем ангажовању, уследило је илустровање серије књига „Писац у школи“ (1986/1987), која је окупила и друге познате ауторе из целе бивше Југославије — Ахмета Хромацића, Десанку Максимовић, Душана Костића, Славка Јаневског и Миру Алечковић. Бројни илустратори оставили су свој ликовни печат у овим сликовницама, попут Ђорђа Милановића и Миодрага Вартабедијана. Идеја о прозорском отвору послужила је Босиљки Кићевац за јединствено композиционо решење у коме насловну страну разлаже на поља која из слике воде у причу, користећи пастел и гваш на бојеној подлози. У меланхоличне стихове Душана Костића, настале из дубоке унутрашње потребе да вербализује

Илустрација за сликовницу *Шта ради шешир* (кат. бр. 28)

Илустрација за сликовницу *Штџа ради шешир* (кат. бр. 28)

нутим палицама у рукама јуре Чарлија Чаплина, препознатљивог по црним брковима, врећастим панталонама и превеликим ципелама. Духовиту нит запажамо и у ликовном решењу књиге *Ловац Панџелија* (1989), на илустрацијама „Пантелија лови ручак“, и „На зимском сунцу“, као и самом наслову, у коме је у слово *О* заплетен цртеж ловца, док му се са слова *П* руга зец.

Бавећи се педагошким радом, Босиљка Кићевац је сачинила сликовницу *Хајге да црџамо* – књигу за жврљање, цртање и бојење (1988). Као идејни творац књиге која по формату подсећа на блок за цртање, она даје упутства почетницима, учећи их да са пуно пажње посматрају свет који их окружује. Сличним издањима уџбеничког типа посветила је велику пажњу, увек наглашавајући да је за њихову израду потребно дупло више одговорности и труда „јер ће се те књиге најдуже задржати у рукама деце која свакодневно пешаче до школе“.⁹³ Заступала је став да уџбеници треба да буду богато илустровани, јер су то прве књиге са којима се дете упознаје. Са посебном разиграношћу илустровала је и књиге у едицији „Ластавица“ издавачке куће „Веселин Маслеша“ из Сарајева, чији је уредник био Ахмет Хромаџић. Књиге *Пашуљак вам*

све што га је притискало у детињству, Босиљка Кићевац на њој својствен начин уноси дискретну ноту ведрине.⁹³ Из овог периода датира и збирка песама *Ц Циклама* (1987) Џенана Салковића. Насловну страну заузима весела сцена у којој плавокоси дечачић седи на грани дрвета, са које диригује питомој шестоглавој аждаји. Из исте године потичу раздрагане и колористички ведре илустрације за сликовницу *Како се штџа ради* (1987) Драгутина Огњановића, које прате једноставна педагошка објашњења намењена најмлађима. Овом издању тематски су сродне и илустрације за сликовницу *Штџа ради шешир* (1989) Јанка Брајковића. Утисак посебно оставља сцена у којој полицајци на „љутитом“ аутомобилу са подиг-

⁹³ Душан Костић, *Писац о себи* (Београд: Просвета, 1987), [2].

⁹⁴ М. Вл. „Размишљати као дете“, 21.

Илустрација за књигу *Пајуљак вам прича* (кат. бр. 19)

Илустрација за књигу *Пајуљак у заборављеној земљи* (кат. бр. 20)

прича и *Пајуљак из Заборављене земље* (1984) настају као „приче из шуме, непознатих и невидљивих приповедача“, које је Хромаџић упамтио још у детињству.⁹⁵ Поред ових књига, илустровала је и Хромаџићеве романе *Окамењени вукови*, *Дечак јаше коња* и *Бистри ђошци*, у којима су илустрације колористички сведене на неколико основних боја, које дефинишу форму и простор. Култна књига Арсена Диклића *Не окрећи се, сине* (1989) говори о почетку Другог светског рата у

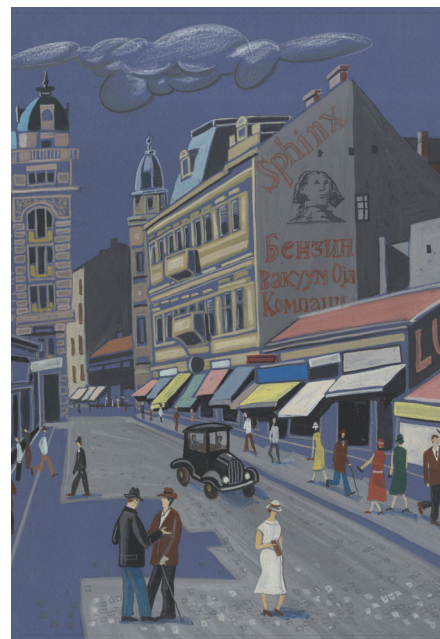
⁹⁵ Ахмет Хромаџић, „Писац о себи“, у: *Писац у школи: Ахмет Хромаџић* (Београд: Просвета, 1986), 2.

Илустрација за књигу *Дјечак јаше коња* (кат. бр. 16)

Југославији, док окосницу радње чини однос оца и сина, њихов бег од непријатеља и потресан растanak на домаку слободе.⁹⁶ Босиљка Кићевац даје занимљиво графичко решење насловне стране романа на црвеном фону, а драматичан ефекат постиже кроз контраст тамних фигура партизана и силуете воза који је испao из шина.

Почетком деведесетих година надахнуте илустрације Босиљке Кићевац оплемењују садржај књиге *Чаробни фењер Бранка Ћопића* (1990), у којој су записане аутобиографске цртице из Ћопићевог живота о његовом завичају и збивањима у Подгрмечју.⁹⁷ Већина илустрација укомпонована је у формат странице књиге кроз низ детаља који дочаравају атмосферу руралног села, као и предратног Београда. Илустрације уметнице красиле су и Ћопићеве *Злашне бајке о људима* (1991), на којима детињство и све оно што је

Илустрације за књигу *Чаробни фењер Бранка Ћопића* (кат. бр. 21)

⁹⁶ У сарадњи са Бранком Бауером, Диклић је написао и филмски сценарио за истоимени филм, који је понео прву награду на филмском фестивалу у Пули, 1956.

⁹⁷ Књига „настала је из разговора који је са писцем водио новинар Милош Јевтић у циклусу емисија ‘Гост другог програма Радио Београда’”.

сагледано из дечје визуре добија одлике „изгубљеног раја и времена када је свет био нов и пун чуда”.⁹⁸ *Српске народне шаљиве приче* у издању Српске књижевне задруге (1995) још једном потврђују Босиљку Кићевац као врсног познаваоца народног хумора и сатире.

Из друге половине деведесетих потичу и илустрације за збирку песама Мире Алечковић под насловом *Сунчевићи*, у издању НИП Дечје новине (1996). У причи са елементима бајке „Змај огњени и принцеза” (1996), која говори о толеранцији и различитости, илустрације заузимају примат над текстом Симеона Маринковића. У књизи *Е, баш хоћу лепо да се понашам* (1997) књижевнице и новинарке Душице Лукић илустраторка на себи својствен начин спаја неспојиво кроз духовите цртеже апсурдних ситуација. Крај деведесетих година обележило је издање *10 лудих дјечака* (1999) песника Ђуре Маричића.

У публикацији *Косовски божури* (2002) илустрвала је кључне моменте поеме: сусрет Ивана Косанчића и Милоша Обилића, сцену вечере на двору цара Лазара пред полазак у бој, опроштај царице Милице са братом Бошком Југовићем пред градским капијама престонице у Крушевцу. Са посебним пијететом према страдању српског народа, Босиљка Кићевац шаље антиратну поруку сугерисану променом боје неба, која се од сиве пред бој прелива у плаву на дан битке, а потом у крваво црвену над згариштем бојног поља.

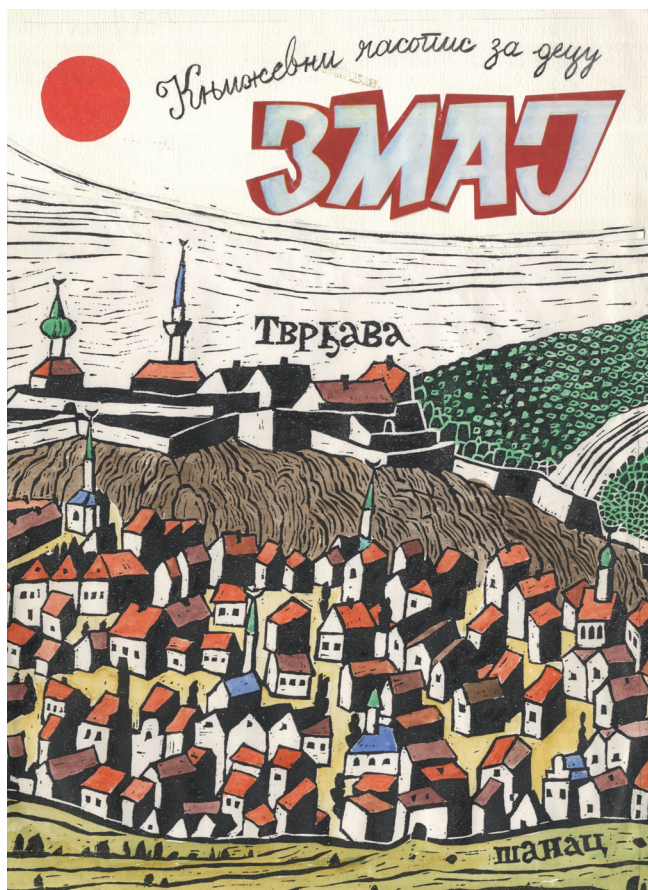
Илустрација за књигу *10 лудих дјечака* (кат. бр. 37)

⁹⁸ А. Иванић, „Митски модели у Башти слезове боје Бранка Ђопића”, у: *Зборник Матице српске за књижевност и језик*, књ. LI, св. 1–2, ур. Јован Делић (Нови Сад: Матица српска, 2003), 243–272.

Илустрације у часописима за децу

Уређивачка политика послератних часописа за децу била је усмерена у правцу васпитавања омладине „у духу владајуће политичке идеологије“, као наводи Весна Павићевић.⁹⁹ Социјалистичко васпитање своје исходиште проналази како у „зидовима опасаним учионицама тако и ван њих, у школском дворишту и ваншколским активностима...“¹⁰⁰ Часописи намењени деци чинили су важан елемент образовања, посебно у годинама изградње нове државе, када школски систем „није био у потпуности кодификован, нити уједначен у свим републикама“.¹⁰¹ Спој речи и слике требало је да „буде продужетак

чисте игре [...] у којој се дете игра онога што одрасли зову животом [...] припремајући се за доживљавање света, учећи се трагању и радозналости“.¹⁰² Илустратори који су оставили визуелни траг на страницама послератних часописа за децу често су били ограничени техничким проблемима у погледу коришћења слабијег квалитета папира и штедње издавача на илустрованим прилозима.¹⁰³ У децембру 1960. Босиљка Кићевац објављује своју прву илустрацију у *Змају*, чиме започиње период њене плодне сарадње са овим, као и са другим часописима за децу, међу којима се издвајају: *Полешарац*, *Мали Кекец*, *Микијев забавник*, *Тик-Так*, *Весела свеска*, *Мали Невен* и *Зека*.

Насловна страна часописа *Змај*, 1997.

⁹⁹ Vesna Lakićević Pavićević, *Ilustrovana...*, 53.

¹⁰⁰ Sanja Z. Petrović Todosijević, *Socijalizam u školskoj klupi: reforma osnovnoškolskog sistema u Srbiji: 1944-1959* (Beograd: S. Todosijević, 2016), 41.

¹⁰¹ Jovan Bukumira, „Socijalističko političko obrazovanje posredstvom dečje štampe: Male novine“ u: *Časopisi za decu: jugoslovensko nasleđe (1918-1991)*, ur. Tijana Tropin (Beograd: Institut za književnost i umetnost, 2019), 393.

¹⁰² Seja Babić, „Veze reči i slika u funkciji komunikacije sa detetom“, *Umjetnost i dijete: dvomesečnik za estetski odgoj, dječije stvaralaštvo i društvene probleme mladih*, god. 13. br. 73 (1981): 65.

¹⁰³ Olga Miljković, „Jedan pogled na savremenu ilustraciju u srpskim izdanjima za decu“, *Specijalni prilog Biltena Mlado pokolenje* (1968): 3.

Негујући књижевно и ликовно стваралаштво, главна уредница књижевног часописа *Змај*¹⁰⁴ Мира Алечковић окупила је као сталне сараднике групу утицајних писаца (Десанка Максимовић, Скендер Куленовић, Бранко Ћопић, Ванчо Николески) и илустратора (Александар Грбић, Ђорђе Миловановић, Марко Крсмановић, Александар Хеџл, Живојин Ковачевић, Љубица Цуца Сокић, Ђорђе Горбунов). Физиономија часописа коју су креирали поменути аутори била је базирана на савршено избалансираном односу текста и слике који чине аутономну целину. Средином шездесетих година издвајају се илустрације Љубице Цуце Сокић, које доносе дах лирске апстракције пренете из њеног штафелајног сликарства,¹⁰⁵ потом наративне и цртачки беспрекорно изведене илустрације Александра Грбића и Живојина Ковачевића. Босиљка Кићовић илуструје на страницама *Змаја* пуне четири деценије (1960–2000), а поводом тридесетогодишњице излажења листа, додељено јој је признање за дугогодишњу сарадњу. У више наврата бирана је у жири чувеног Змајевог конкурса за најбоље цртеже, песме и приче.¹⁰⁶ Својим истанчаним цртачким даром оживела је стихове Мира Алечковић, Божицара Тимотијевића, Бранка Ћопића, Драгана Лукића, Момчила Тешића, Добрице Ерића, Десанке Максимовић, приче Франца Бевка и одломке из романа Марка Твена (*Mark Twain*). Поред темпере и графитне оловке, у *Змају* је користила и технику колажа. Прва илустрација, „Поштар је заспао”, објављена је у децембарском броју за 1968, док се у наредним издањима смењују различити мотиви у зависности од теме коју илуструје. Тако

Илустрација за часопис *Полиџикин забавник* (кат. бр. 23)

¹⁰⁴ *Змај* је излазио од 1954.

¹⁰⁵ Горана Стевановић, *Ошкривени свей илустрације Љубице Цуце Сокић* (Београд: Народна библиотека Србије, 2019), 83.

¹⁰⁶ Чланови жирија били су: Арсен Диклић, Драган Лукић, Живојин Ковачевић и Вера Кумануди.

су цветне латице испреплетане са стиховима Драгана Лукића,¹⁰⁷ ликови деце у крошњама дрвећа уткани су у поезију Љубивоја Ршумовића,¹⁰⁸ а из џепова брадатог човека искачу патуљци у песми Добрице Ерића.¹⁰⁹ Упечатљив је цртеж песникиње Десанке Максимовић која дели деци аутограме,¹¹⁰ као и цртеж мајке која је „већа од неба и већа од целог света“ у песми Мирослава Антића.¹¹¹ Поводом прославе 200. годишњице рођења Вука Караџића, у посебном издању *Змаја* репродуковане су графике Босилке Кићевац са топонимима Београда.¹¹² Интересантно графичко решење остварила је илуструјући енглеску поезију за децу, док словне елементе у наслову изводи по узору на готицу. На истој илустрацији, костими и сликана архитектура дочаравају дух елизабетанске Енглеске друге половине шеснаестог века.¹¹³ Илуструјући малу панораму холандске поезије, на духовит начин уписује стихове у издужене и елегантне фасаде на којима црни кровови почивају као капе.¹¹⁴ Посебну групу илустрација у *Змају* чине теме из НОБ-а, у песмама „Титова реч“, „Плач домовине“,¹¹⁵ „Док Тито збори...“, „Колона у ноћи“ и „Повратак у Зеленгору“ Душана Костића, „Отац народне армије“ Бранка Ћопића, „Нађена

¹⁰⁷ Бр. 5, 1988.

¹⁰⁸ Бр. 6-7, 1988.

¹⁰⁹ Бр. 12, 1988.

¹¹⁰ Бр. 6-7, 1990.

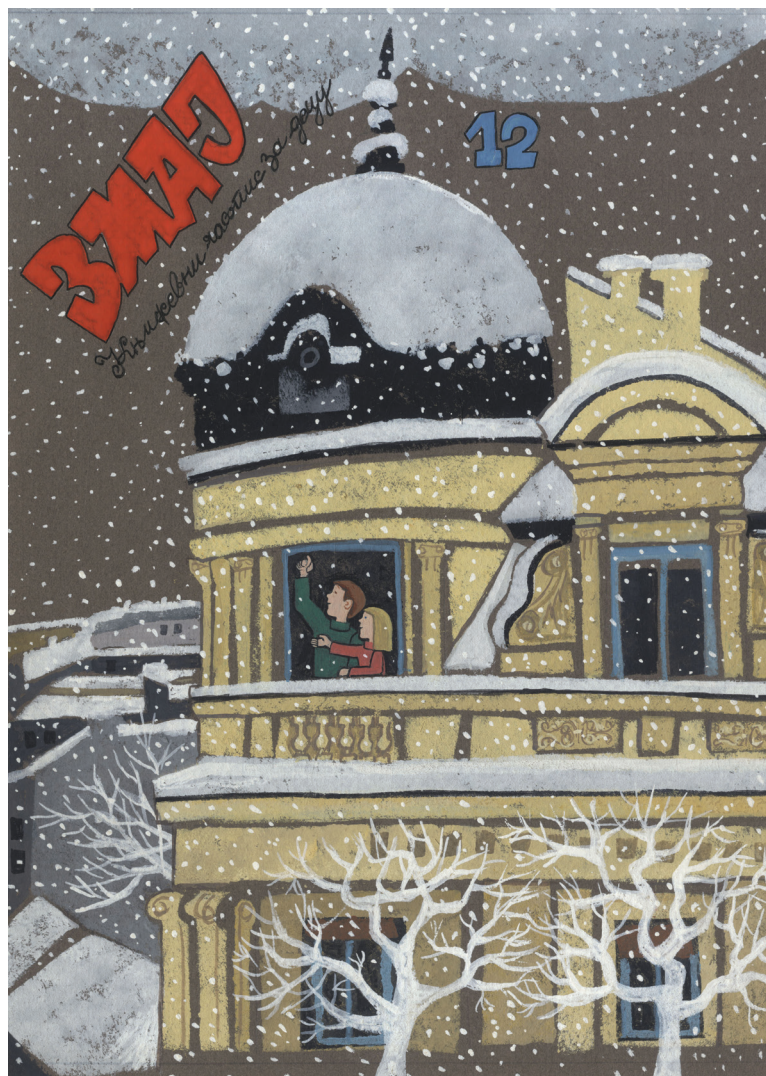
¹¹¹ Бр. 3, 1991.

¹¹² Бр. 10, 1972.

¹¹³ Бр. 5, 1992.

¹¹⁴ Бр. 5, 1972.

¹¹⁵ Бр. 5, 1977.

Насловна страна часописа *Змај*, 1997.

девојчица” Владимира Назора¹¹⁶ и „Кадинача” Славка Вукосављевића.¹¹⁷

Илустрације у *Змају* из периода педесетих и шездесетих година донекле показују и типолошку сродност са илустрацијама Љубице Цуце Сокић из истог периода. Тражећи узор у уметници према чијем сликарству је гајила искрено поштовање и дивљење, Босиљка Кићевац преузима елементе Цуциних илустрација објављених у *Змају*. Та сличност приметна је у избору мотива и њиховој ликовној обради, која обе илустраторке доводи у раван сродног ликовног поступка. Носталгичан доживљај Београда као сталне преокупације, психолошки простудирани портрети деце у којима се рефлектује знатижељност њихових карактера, зимски пејзаж као декор збивања у првом плану илустрације, неки су од мотива који се срећу у радовима обе илустраторке на страницама *Змаја*. Употреба тонске градације као замене за колорит, распострањена у међуратној европској новинској илустрацији, присутна је на већем броју цртежа. Синтеза рационалног и лирског, као и прецизан и прочишћен графички поступак ослобођен сувишних детаља, граде нит коју ће млађа уметница надаље развијати и прилагодити у својој уметничкој пракси.

Илустровани часопис *Полетарац*, у издању Младог поколења, који је излазио сваког месеца у периоду 1947–1969, објављивао је књижевне прилоге Десанке Максимовић,

Насловна страна часописа *Полетарац*, 1960.

¹¹⁶ Бр. 12, 1977.

¹¹⁷ Бр. 11, 1979.

Илустрација за часопис *Микијев забавник* (кат. бр. 9)

Мире Алечковић, Бранка Ћопића, Григора Витеза, Драгана Лукића, Воје Царића и илустрације Љубице Цуце Сокић, Ђорђа Милановића, Марка Крсмановића, Слободана Гавриловића, Саве Николића, Босиљке Кићевац. Прве илустрације радила је за песме „Сунчане пеге” Јекатерине Кан и „Лав и мрав” Милодрага Новаковића.¹¹⁸ На илустрацији „Песма Београда”¹¹⁹ цео град се слио у скучени простор омеђен површином странице. Са необично шарених градских фасада вијоре се југословенске заставе. Из позадине израњају препознатљиви топоними града, зграде Скупштине, Београђанке, Савског моста и хотела „Москва”, док из птичје перспективе назиремо присуство људских фигура попут сићушних тачкица са Писароових слика.¹²⁰ Подједнако успело решење остварено је у илустрацији „Свој деци честитамо празник Републике”,¹²¹ на којој доминирају насмејана лица деце и људи са раширеним заставама у рукама.

¹¹⁸ Бр. 10, 1960.

¹¹⁹ Бр. 4. 1960.

¹²⁰ Бр. 3, 1961.

¹²¹ Бр. 3, 1960.

Средину седамдесетих година (1973–1975) обележило је излажење новог *Полешиарца*, у издању НИП Борба. Уредник часописа био је Душан Радовић, а чланови редакције: Драган Лукић, Милован Данојлић, Добрица Ерић, Љубивоје Ршумовић и Душан Петричић. Часопис и данас заслужено носи одредницу антологијског издања како у текстуалном тако и у ликовном смислу. Необично великог формата, лако се читао, гледао и разумео. По духовитости и маштовитости ликовни део није заостајао за текстуалним. Полазећи од сопственог емотивног доживљаја текста, Љубица Сокић, Миодраг Мића Поповић, Милорад Ћирић, Бранко Миљуш, Богдан Кршић, Душан Петричић, Станко Зечевић, Ида Ћирић и Босиљка Кићевац раде реалистичне, метафоричне, експресивне и стилизоване илустрације. У новембарском броју за 1974. Босиљка Кићевац илуструје песму „Мајмун” по тексту Злате Видачек, као и текст „Живота и Живан” Божидара Тимотијевића.

Илустрација за часопис *Полишикин забавник* (кат. бр. 23)

Интензивну сарадњу Босиљка Кићевац остварила је и са популарним часописом *Зека*, који су издавале Дечје новине из Горњег Милановца. Ликови деце на санкању и са шареним кишобранима и овде чине централни мотив њених илустрација.¹²² Ликовни сарадници часописа, поред Босиљке Кићевац, били су илустратори Злата Билић, Светомир Дамњановић, Миодраг Величковић и Сибин Славковић. Осим *Зеке*, *Весела свеска* је још један у низу часописа који су читала деца широм некадашње Југославије. Излазио је месечно, у периоду 1952–1992. у издању сарајевске куће „Веселин Маслеша” као едукативна допуна школског програма. Садржајно је био прилагођен деци млађег узраста, као део социјалистичког пропагандног

¹²² Насловне стране за бр. 5 из 1978. и бр. 9 из 1979.

Илустрација за часопис *Политикин забавник* (кат. бр. 23)

лете, иду у школу, поздрављају се са ластама), постају омиљени цртани ликови са којима се деца лако поистовећују, препознајући у њиховим доживљајима испреплетану игру стварности и маште.

Босиљка Кићевац од 1984. илуструје у култном часопису *Политикин забавник*, уз Ратомира Руварца, Божидара Веселиновића, Милана Маринковића, Бранислава Јовановића, Александра Класа, Ђорђа Лобачева, Живојина Ковачевића, Растка Ћирића. „Политикин забавник” је по концепцији јединствен часопис на нашим просторима.¹²³ Настао је по узору на италијански часопис за децу *Коријере деи њиколи* (*Corriere dei piccolli*). Босиљка Кићевац је илустровала бројне текстове, увек са новом свежином

апарата. Песме, приче, стрипови и постери са ликовима јунака цртаних филмова, као и фотографије Тита окруженог пионирима, чинили су *Веселу свеску* једним у низу сличних издања илустроване штампе за децу у послератном периоду. На илустрацијама Босиљке Кићевац (1988–1991) главни јунаци су типизирани дечји ликови – дечак у жутој мајци и девојчица у црвеној хаљини који се најчешће држе за руке. Смештени у бројне реалне и надреалне ситуације (на снегу,

¹²³ Излазио је од 1939.

и енергијом у приступу свакој појединачној теми. Издвајају се духовите илустрације са митолошком садржином, попут оне са Посејдоном који са дна мора испруженом руком хвата и потапа бродове, док по небу лете свемирски бродови. У овој, као и у многим другим илустрацијама, укрштају се различите временско-просторне координате, обојене дозом апсурда. Слично укрштање времена, ликова и места постиже и на илустрацији на којој се међусобно поздрављају римски цезари, принчеви са француског двора и каубоји са дивљег запада, или она на којој принц из „Трнове Ружице“ покушава да зграби девојку у српској народној ношњи. Као и много пута до тада, уметница је и овом приликом испољила посебан сензибилитет за приказивање анималистичког света, за њихову биолошку тачност и прецизност у детаљима. У низу чудесних ситуација (носорог вози мотор, слоновии играју фудбал) приписује им људске особине, али и илузију претвара у стварност.

У Микијевом забавнику, који је излазио као посебно издање *Полишкиног забавника* (1974–2001), Босиљка Кићевац објављује своје радове од седамдестих година 20. века, углавном цртеже по тексту бајки („Легенда о Бах Тин”,¹²⁴ „Легенда о Хијавати”,¹²⁵ „Како су људи добили ватру”,¹²⁶ „Бројање крокодила”,¹²⁷

Илустрација за *Полишкин забавник* (кат. бр. 23)

¹²⁴ Бр. 63, 1976.

¹²⁵ Бр. 66, 1976.

¹²⁶ Бр. 73, 1976.

¹²⁷ Бр. 75, 1976.

„Мајмун, бабун и зебе“, ¹²⁸ и др.). Часопис је стекао велику популарност објављивањем Дизнијевих стрипова, чиме је процес „дизнизације“ утврдио своје ширење у социјалистичкој Југославији, добијајући на квантитету.¹²⁹

Док је главе биће капа

У домену примењене графике Босиљка Кићевац је начинила репрезентативну мапу линореза инспирисаних српским народним пословицама, под називом *Док је главе биће капа* (1981), у тиражу од 1.000 нумерисаних примерака. Како запажа Гордана Поповић Васић,¹³⁰ сва мудрост српског народа концентрисана је у Вуковим пословицама, а вештина Босиљке Кићевац дошла је до посебног изражаја у овој серији графика.

У овој мапи линореза спровела је модернизацију класичних форми, осавременила фабулу илустрацијама и на тај начин довела у везу традиционалну и модерну мисао, са тенденцијом да у традицији пронађе узор своје инспирације. У низу инвентивних графичких решења показала је како народне пословице осликавају различите људске карактере.¹³¹ Речи су овде присутне као пословични искази у двоструком ангажману – као пиктографски запис поруке и као активни део ликовне композиције. Прва илустрација у мапи на духовит начин обједињује неколико пословичних фраза – „Већа глава више главобоље“ и „Мудрој глави једно око доста“.

¹²⁸ Бр. 78, 1976.

¹²⁹ Radina Vučetić, „Diznizacija detinjstva i mladosti u socijalističkoj Jugoslaviji“.

¹³⁰ Гордана Поповић-Васић, „Живот и рад Босиљке Кићевац“, 11.

¹³¹ „Ако слијепец слијепца води оба два ће у јаму пасти“; „Човек се учи док је жив, па опет луд умре“; „Луди бој бију, а мудри вино пију“.

Један број пословица односи се на феномен породице, која од најранијег детињства утиче на развој појединца. Тако је у патријархалној култури од изузетног значаја рођење мушког детета, које је настављач лозе и имања, док женско дете одлази из куће стварајући нову породицу, као у пословици „Мираз девојку удаје”. Важну компоненту чини и веровање у судбину, која је одраз немоћи појединца у односу на природне, као и натприродне силе.¹³² Овој групи припадају илустрације које приказују борбу са ђаволом,¹³³ као и посебно духовита група илустрација која се односи на мушко-женске односе.¹³⁴ Тема се везује за круг визуелних прича у којима се нижу народни мотиви оличени у појмовима: сетве, жетве, жита, и хлеба.¹³⁵ Следећу целину чине графике на којима су главни актери животиње, као носиоци људских особина.¹³⁶ Уз мало графичких елемената, фабула пословица је извучена у први план, док је позадина обрађена плошно,

Илустрација за библиофилско издање *Док је плаве биће кайа* (кат. бр. 12)

¹³² Жарко Требјешанин, „Младо се стабло савија”, 26, 27.

¹³³ „Ђе ђаво не може што свршити онђе бабу пошаље”; „Боље је празна врећа него враг у врећи”.

¹³⁴ „И зла је жена добра жена”; „Не стоји кућа на жени, него на земљи”; „Ко што тражи наћи ће”.

¹³⁵ „У ратара црне руке, а бијела погача”; „Ако је мало млијека, а оно близу ријека”.

¹³⁶ „Ко с псима лежи, с бухама устаје”; „Курјак кожом плаћа”; „Кад стари пас лаје, ваља видет шта је”; „Сваки пијевац на свом буњишту јачи”.

са минимумом детаља, чиме ауторка постиже сатиричне, гротескне и симболичке интерпретације. Лино-резуе отискује ручно, без помоћи пресе, „мукотрпним трљањем кашике по папиру“, уносећи динамику у наизглед статичан цртеж, кроз нанос праволинијских, спиралних и кружних линија, које урезује у површину линолеумске плоче.¹³⁷

Овај корпус графичких решења често је репродукован у издањима као што је *Вук деци за добар дан* (1990).¹³⁸ Иновативност у ликовној обради ове публикације чини и група илустрација у техници темпере. За разлику од црно-белих графика у *Док је тлаве биће каја*, које одишу утицајем народног фолклора, илустрације у боји у издању *Вук деци за добар дан* интерпретирају народне изреке на савремен начин. Тако је пословица „Колико је низбрдица, толико и узбрдица“ оживљена цртежом малишана који се санкају и скијају по снежној стази. За „Два пеливана на једном конопу не могу играти“ дат је цртеж двојице акробата на жици, од којих један вешто балансира, а други држећи се једном руком са ње виси. У једној од најдуховитијих илустрација, „Устани попе нека седне свирачева мати“, двојица мушкараца вуку попа за браду, терајући га да сиђе са столице.

У интервјуу за лист *Ошишани јеж* Босилјка Кићевац објашњава да су јој управо текстови у којима има горко-слатког хумора били најинтересантнији за илустровање, јер су „све животне ситуације, нашле своје место у некој духовитој игри, речи, тврдњи и каламбуру!“¹³⁹ Карикатура која је настала као интерпретација пословице „Девет браће једне гаће“ (1982), кроз цртеж на коме је забележила разилажење југословенских република које се туку и отимају око још увек заједничке, али похабане заставе са симболом

Илустрација у књизи *Вук деци за добар дан*

¹³⁷ Ана Поповић, *Црно-бели Београд Босилјке Кићевац* (Београд, Галерија Глас, 1999), [1].

¹³⁸ За народне приче „Овчар и три виле“, „Крепао катао“, „Тврдица и дарежљивац“, „Клинчорба“ и друге.

¹³⁹ Боса Кићевац, „Плаво-бело-црвене гаће на штапу“, *Ошишани јеж*, бр. 2843 (1998): 7.

петокраке, била је одговор уметнице на тадашњу политичку ситуацију у земљи. Карикатура је приказана на изложби „Мој поглед на свет“ (1994), а потом и објављена на насловној страни *Јежа*.¹⁴⁰

Изложбе у земљи и свету

Више деценија Босиљка Кићевац је била активно присутна у ликовном животу Београда. Приредила је преко десет самосталних изложби, у периоду 1959–2010. На отварању ретроспективне изложбе (1975) у Музеју примењене уметности, Стојан Ћелић наводи да радови Босиљке Кићевац показују „драгоцени напор и опсесивну посвећеност послу и начину уметничког казивања које је произашло из посебног осећања и виђења света, рођеног у светлу чисте племените намере”.¹⁴¹ Поштујући њен дугогодишњи рад на уметничкој и организационој афирмацији УЛУПУДС-а, исте године (1975) додељена јој је награда за постигнуте резултате. Уследила је и награда новинске куће *Полиџика* из Фонда „Владислав Рибникар” (1976) за велико достигнуће у ликовној уметности,¹⁴² захваљујући којој је постала прва примењена уметница којој је додељено ово високо признање, потврђујући ново схватање жирија „да ликовна уметност не познаје границе”, као и да је крхки осећајни свет илустрације ушао на велика врата „у свет ликовне уметности” опомињући „да од сад чешће скрећемо пажњу и на рад осталих другова примењаша”.¹⁴³

Стојан Ћелић отвара изложбу Босиљке Кићевац
Илустрација дејче књије, Музеј примењене уметности, 1975.

¹⁴⁰ Цео тираж часописа, након објављивања карикатуре, био је заплењен и уништен.

¹⁴¹ Stojan Čelić, *Tekst na otvranju izložbe u Muzeju primenjene umetnosti* (1975), Архива Босиљке Кићевац, Р 1335.

¹⁴² До тада је награда *Полиџике* додељена сликарима Недељку Гвозденовићу, Ивану Табаковићу, Крсти Хегедушићу, Гвиду Тартали и вајару Ристи Стијовићу.

¹⁴³ С. Станић, „Два признања”, *НИН*, бр. 1308, 1. фебруар (1976): 29.

Отварање изложбе Босилке Кићевац, Музеј примењене уметности, Београд, 1996. На фотографији: Босилка Кићевац, Светлана Исаковић и Светлана Велмар-Јанковић.

донела и дуго жељену Вукову награду,¹⁴⁷ о чему са искреним одушевљењем говоре њене речи: „Да ме је неко питао коју бих награду волела да добијем, ја бих шапатом и са великим респектом рекла – награду везану за Вуково име!“¹⁴⁸ У образложењу¹⁴⁹ награде стоји да је у својим илустрацијама показала у којој мери писана реч може подстицати машту и какве могућности нуди за (ликовну) доградњу фабуле.¹⁵⁰

На великој ретроспективној изложби поводом 40 година рада (1996), ликовни опус уметнице представљен је кроз избор од 400 радова подељених на седам целина из области илустрације и примењене графике, као синтеза професионалног пута.¹⁴⁴ Светлана Велмар-Јанковић отворила је изложбу речима да је „стваралаштво Босилке Кићевац стилизовани ликовни израз који спаја два настојања – ка лепом и племенитом као обележјима духа и ка радозналости и сазнању као обележјима интелекта“.¹⁴⁵ Образлажући изложбену поставку, уметница констатује да је „измешана ликовна и примењена уметност“, са идејом да свој рад представи у свим ликовним пољима.¹⁴⁶ Највећи број експоната посветила је главним прекупацијама – народним пословицама и родном граду. Ретроспектива јој је

¹⁴⁴ Илустрације у књигама и часописима *Змај*, *Полишкин забавник*, *Мали Невен*; примењена графика – линорези у књигама *Девешаци*, *Косовски бој*, *Овчар и виле*, *Док је тлаве биће кайа*, *Скадарлија*, *Београд*; плакати Калемегдана, Србије, Златибора и Београда; скице за интарзије у хотелу „Метропол“ и Плавом возу; неизведене скице за уникатне тепихе у згради Скупштине Србије; уникатни штампани текстил и одабрана ликовна дела.

¹⁴⁵ М. Ђ. „Ка лепоти и радозналости“, *Полишка* (1996).

¹⁴⁶ Bosiljka Kičevac, *Reč na otvaranju jubilarne izložbe povodom 40 godina rada*.

¹⁴⁷ Те године академику Василију Крстићу је додељена Вукова награда у области науке.

¹⁴⁸ Bosiljka Kičevac, *Обраћање присутнима на dodeli nagrade Vukove zadužbine* (1996), Архива Босилке Кићевац, Р 1335.

¹⁴⁹ Одбор за доделу награде чинили су Бошко Петровић, Даница Петровић, Зоран Константиновић, Јован Ћирилов, Иван Антић, Светозар Кољевић, Новица Петковић, Владета Јеротић.

¹⁵⁰ Делу Вука Караџића посветила је и две изложбе: *Док је тлаве биће кайа* у Графичком колективу (1981) и *Ми о Вуку, а Вук на враћа* у Етнографском музеју (1987).

Награда за животно дело, за целокупно стваралаштво и допринос развоју примењене уметности и дизајна уручена јој је 29. јуна 1996. године.

У периоду 1956–2015. учествовала је на бројним заједничким изложбама у земљи (*Златно перо Београда*, Октобарски салон, Мајска изложба) и иностранству (Братислава, Болоња, Лајпциг, Барселона, Токио, Нагоја, Кјото, и др.).

Изложба *Златно перо Београда*, коју су покренули Удружење ликовних и примењених уметности Србије и Раднички универзитет „Буро Салај“, заузима посебно место у историји српске и југословенске илустрације. Пишући о поводу њеног настанка у тексту „Како је настала изложба Златно перо“, Драгослав Стојановић Сип истиче да

је статус илустратора педесетих година прошлог века био готово непознат јавности, нарочито у смислу могућности да се рад ове групе уметника подигне на виши графички ниво.¹⁵¹ Изложбу је 1959. покренула зрела генерација београдских графичара, коју су, осим Сипа, чинили Иван Петковић, Новица Ђукић и Слободан Богојевић. Ова група уживала је подршку старије групе уметника: Пјера Крижанића, Љубице Цуце Сокић, Ивана Лучева и Ђорђа Андрејевића Куна. Млади следбеници ове идеје били су графичари и илустратори са уметничких школа и Академије примењених уметности у Београду, међу којима је била и Босиљка Кићевац.¹⁵² Многи аутори су тек са покретањем *Пера* доживели своју прву афирмацију и критички суд, опредељујући се за илустрацију као свој животни позив. Са укључивањем излагача из иностранства, изложба доживљава својеврсну афирмацију на међународном нивоу.¹⁵³ Отворени концепт изложбе омогућио је продор различитих категорија илустрације,¹⁵⁴ без обзира на то да ли су у питању

Босиљка Кићевац на Отвореном графичком атељеу, 1996.

¹⁵¹ Dragoslav Stojanović Sip, „Kako je nastala izložba Zlatno pero Beograda“, 2.

¹⁵² Miloš Ćirić, „Zlatno pero Beograda 1958-1959“, *Mozaik*, 3 (1969): 16.

¹⁵³ Прве три године од оснивања *Перо* је функционисало као изложба београдских илустратора; од 1962. добија југословенски карактер; од 1969. прераста у интернационалну манифестацију.

¹⁵⁴ У часописима, књигама, библиофилским издањима, ауторском стрипу и цртаном филму.

Босилка Кићевац на додели награде *Полиџикиној забавника*, Уметнички павиљон „Цвијета Зузорић“, 1985.

изведена дела или нереализовани пројекти. Иако није била један од оснивача, нити је излагала на првој изложби *Пера*, Б. Кићевац је наредних деценија била редовни излагач на овој изложби. На дванаестом *Перу* (1970) била је кустос изложбе. Осамнаеста изложба (1976) донела јој је Награду „Иван Петковић“, да би на деветнаестој изложби (1977), посвећеној двадесетпетогодишњици рада УЛУПУДС-а, излагала илустрације за енциклопедију *Esso il mondo*. У предговору каталога, Павле Васић запажа да је већ тада изложба *Пера* постала „племенита утакмица“ међу илустраторима, уносећи „ведрину и облагорођени хумор“ у клими која често наговештава неке невеселе перспективе којима је, по правилу, прожета ликовна уметност.¹⁵⁵ На двадесет трећем *Перу* (1981) за графике српских народних

пословица додељена јој је Награда *Полиџикиној забавника* за најуспелију дечју илустрацију.¹⁵⁶ У тексту поводом изложбе (1986) Коста Васиљковић бележи да је у масовној продукцији визуелног материјала „добра илустрација у најбољем смислу елитни досег посебности, за чију оствареност су потребни такође и посебни уметници“. ¹⁵⁷ На четрдесет осмом *Златном перу* (2015) Босилка Кићевац је проглашена за „Витеза златног пера“ и тим поводом организована је миниретроспектива уметнице.¹⁵⁸ Након бројних учешћа, уметница је за собом оставила и писана лична запажања о овој изложби. У рукопису предавања на Мајском салону (1993) заступа мишљење да је реч о изложби високих уметничких домета,

¹⁵⁵ Pavle Vasić, „Zlatno pero Beograda“, [1].

¹⁵⁶ Нижу се њена учешћа у наредним годинама, на 24. *Златном перу* (1982) са илустрацијама за књигу *Са ђревраша* Б. Ђенадића, и на 28. *Златном перу* (1986) са необјављеним илустрацијама за поему „Крагујевац“ Десанке Максимовић. На 31. *Перу* (1988) узела је учешће са пројектом националне тематике „Полазак на Косово“ и „Косовски бој“. Деведесетих излаже шест илустрација за књигу *Чаробни фењер Бранка Ћопића*, илустрације за књигу Иване Брлић Мажуранић *Приче из давнина*, као и две табле са илустрацијама за Гетеовог *Фауста*.

¹⁵⁷ Kosta Vasiljković, „Dijalog stvarnosti i uobrazilje“, u: 28. *Zlatno pero Beograda*, Milorad Vukanović (Beograd: ULUPUDS, 1986), [1].

¹⁵⁸ Изложени су екслибриси, илустрације народних пословица и кратких шаљивих прича у књигама *Вук деци за добар дан*, *Аждаја и царев син*, *Био једном*, *Овчар и виле* (јапанско издање), као и илустрације за дијафилм *Бајка о царевом ђешлу*.

која је била замишљена да афирмише илустрацију као посебну ликовну дисциплину. Са великим поносом истицала је да је *Перо* прва светска специјализована изложба илустрације.¹⁵⁹ За разлику од сродних изложби у свету, на *Перу* се излажу илустрације свих жанрова и проширених медија,¹⁶⁰ укључујући стрип и анимирани филм, чиме је дефиниција појма илустрације постала знатно шира и флексибилнија. Са једне стране, група професионално опредељених илустратора тежила је да сачува чистоћу манифестације, дајући предност илустрацијама књига.

Босилка Кићевац истиче да је увек излагала илустрације везане за текст, као и пројекте за књиге по сопственој инспирацији. Друга група уметника, по њеном мишљењу заступала је став да је илустрација „спонтано дело инспирисано литературом“, које доприноси ширини и уметничким думетима изложбе.¹⁶¹ То се односи на аквареле, графике и цртеже аутора који се нису професионално бавили илустрацијом, већ су своја дела накнадно користили инспирисани литерарним предлошком.¹⁶² Сматрајући да су, уз несумњив ликовни таленат, за рад на пољу илустрације потребне озбиљне припремне студије, Босилка Кићевац је предлагала и увођење посебних награда за област уџбеничке илустрације и стрипа. У тексту „Докле смо стигли“ истиче да је *Перо* прва изложба илустрације у Европи, пре Болоње, Братиславе и Лајпцига, коју су ови европски центри престижни захваљујући јасној подршци државе, која је у случају *Пера* била више него скромна. Значајно је и њено опажање везано за однос између домаћих издавачких кућа и илустратора. За „источни блок држава“ књига је била масовно пропагандно и васпитачко средство, а за Запад средство на основу кога су издавачке куће остваривале добит. „Наша земља је била негде између у атмос-

Изложба *Ми о Вуку а Вук на враћа*, Етнографски музеј, 1987.
На фотографији: Душан Ристић, Босилка Кићевац, Љубица Сокић
и Алекса Челебоновић.

¹⁵⁹ Bosiljka Kićevac, *Govor prilikom otvaranja II bijenala* (1994), Архива Босилке Кићевац, Р 1335.

¹⁶⁰ Обухвата илустрацију за дечју књигу, белетристику, специјална издања, илустрацију новина и часописа, стрип и анимацију.

¹⁶¹ Bosiljka Kićevac, *Šta je ilustracija? Predavanje na Majskom salonu*, Архива Босилке Кићевац, Р 1335.

¹⁶² Исто.

Босилка Кићевац и Љубица Цуца Сокић, 1971.
фото: Христифор Насић

фери незаинтересованости и летаргије за квалитет и пласман књиге”, закључује.¹⁶³ Са прерастањем изложбе у светски бијенале илустрације, долази до одређених промена које се огледају у ауторкиним речима да се ту „једино може неговати чиста илустрација”, „штампана у књизи, или као пројекат за књигу”.¹⁶⁴

Босилка Кићевац је у нешто мањем броју излагала и на низу других манифестација. Обједињујући радове ликовних и примењених уметника, Октобарски салон је једна од кључних референтних тачака за српску и регионалну уметничку сцену.¹⁶⁵ На овој манифестацији¹⁶⁶ Босилка Кићевац је учествовала укупно четрнаест пута, а 1968. додељена јој је награда за илустрацију књиге *Изгубљени реј*.¹⁶⁷

Девет пута учествовала је и на Мајској изложби УЛУ-ПУДС-а на којој своје радове представљају архитекте, дизајнери, сликари, керамичари, сценографи, костимографи, фотографи и историчари уметности. На предавању које је одржала 1993, теоријски се бавила феноменом илустрације истичући разлике између домаћих и иностраних изложби на којима је до тада представила своје радове. У раду „Шта је илустрација” објашњава да ликовни прилози штампани у књигама нису нужно илустрације, већ репродукције уметничких дела које улепшавају и оплемењују књигу.¹⁶⁸

¹⁶³ Босилка Кићевац, „Докле смо стигли”, у: 35. *Златно перо Београда* '93.

¹⁶⁴ Исто.

¹⁶⁵ Покренут 1960. године.

¹⁶⁶ Поменућемо 10. октобарски салон (1969) и 12. октобарски салон (1971), на коме је излагала шест илустрација у техници темпере за народну песму „Цар Лазар и царица Милица”. На тридесет и другом по реду Салону (1991) излагала је илустрације за књигу *Школа за виле*, а на тридесет и четвртом (1992), у секцији примењене уметности, илустрације за *Афричке бајке*.

¹⁶⁷ Председник жирија за доделу награде био је Александар Дероко.

¹⁶⁸ Bosiljka Kičevac, *Šta je ilustracija? Kakve treba da budu propozicije za izlaganje likovnih dela na izložbama „Zlatnog pera Beograda”*, Арива Босилке Кићевац, Р 1335.

Девет година након *Златној йера* (1967), у Чехословачкој је покренут први Бијенале светске илустрације,¹⁶⁹ под скраћеним називом БИБ. Изложба *Златно йеро Београда* изгубила је битку за светски престиж оног тренутка када се родио БИБ, „са великим претензијама и материјалном подршком“, запажа Босиљка Кићевац.¹⁷⁰ Организатор ове интернационалне изложбе у павиљону Дома културе у Братислави био је Чехословачки издавачки центар. Избор радова је, према пропозицијама, укључивао највише десет илустрација које су објављене у протеклој години у штампаним публикацијама. На изложби одржаној 1967. Босиљка Кићевац је излагала цртеже за сликовницу *Каћин золошки врш*, а 1969. илустрације за књигу *Шест сто година слова*. У овом периоду на БИБ-у су учествовали многи угледни илустратори: Марко Крсмановић, Цвијета Јоб, Ида Ћирић, Никола Масниковић, и др. Организована сарадња између БИБ-а и УЛУПУДС-а започела је двадесет година након одржавања првог *Пера*, и седмог БИБ-а.¹⁷¹ Као један од првих југословенских представника, Босиљка Кићевац је тада записала: „Било ми је важно да се упоређујем, помагало ми је да схватим колико ми још треба да постигнем најбоље”.¹⁷² У необјављеном рукопису износи и следећа запажања: „Идући од [...] експоната до експоната, били смо задивљени лепотом оних награђених и оних које то нису, али су заслужиле неку личну награду [...] Поставке Чехословачке, Пољске, Мађарске Немачке, Јапана [...] биле су изузетне. Југославија је

Жирирање дечјих цртежа, 1976.

На фотографији:
Босиљка Кићевац и Мирослав Мика Антић.
фото: Душко Јовановић

¹⁶⁹ Живојин Ковачевић и Босиљка Кићевац били су први београдски илустратори који су самоиницијативно посетили БИБ 1979.

¹⁷⁰ *Bienále ilustrácií Bratislava 66*, ur. Petar Čačko (Bratislava: Mladé letá, 1966), 13–15.

¹⁷¹ Bosiljka Kićevac, *Prvi bijenale svetske ilustracije*, Архива Босиљке Кићевац, Р 1335.

¹⁷² Исто.

стајала на златној средини доста неуједначена по стилу, а један од узрока томе је био и услов излагања да буде штампана књига. Репрезентација Југославије на изложби могла је бити далеко боља да је домаћа издавачка делатност била активнија. Многи врсни илустратори нису могли да излажу јер нису са собом имали штампану књигу што је услов за слање радова у Братиславу [...] а издавачке куће нису заинтересоване за пласман својих књига и илустратора.”¹⁷³ Резигнирано закључује да су Југословени „опет лежерни”, за разлику од учесника из других земаља, који су приказали богату и разноврсну продукцију својих илустрација у сликовницама.¹⁷⁴ Посета БИБ-у била је и својеврсно „указивање почести и ходочашће илустрацији за децу...”¹⁷⁵ Реферат за интернационални БИБ-ов симпозијум под насловом „Група дечака као симбол страдања једног народа” био је одговор уметнице на тему „Дете – херој у сликовницама за децу”, која се односила на ликовну интерпретацију познатих књижевних јунака. Опредељење за тему националног карактера о трагично страдалим крагујевачким ђацима деловало је „као удар песнице у стомак” након реферата о Пинокију, Палчићу, и Пепељузи...¹⁷⁶ Образлажући уметничку и личну инспирацију за илустрацију поеме „Крвава бајка” Десанке Максимовић, уметница износи своје лично виђење страдања које се одиграло на самом почетку Другог светског рата. „Желела сам да се као човек и као уметник одужим сенама дечака и том трагичном догађају који сам лично посредно доживела [...] Зато сам радо и са осећањем велике одговорности прихватила да илуструјем сликовницу о Крагујевачком октобру 1941. на текст наше велике песникиње...”¹⁷⁷ И сама у то време дете, боравила је са породицом у близини Крагујевца, склонивши се из бомбардованог Београда. Ништа не поетизујући у свом ликовном језику, представила је трагичну реалност овог догађаја. Описала је свој приступ и разлоге да ту тему поново оживи, ослањајући се на сећања преживелих и породица страдалих. Из те позиције њен уметнички рад деловао је потресно не искључиво због историјског контекста ратних страдања, већ и због повезивања статуса деце и породичног живота са трауматским животним околностима.

¹⁷³ Исто.

¹⁷⁴ Bosiljka Kičevac, *Prvi bijenale svetske ilustracije*.

¹⁷⁵ Исто.

¹⁷⁶ Bosiljka Kičevac, *Grupa dečaka kao simbol stradanja jednog naroda*, referat na Internacionalnom simpozijumu BIB (1987), Архива Босиљке Кићевац, Р 1335.

¹⁷⁷ Исто.

Босиљка Кићевац у свом атељеу

Закључна разматрања

Животни пут Босиљке Кићевац испуњен је неисцрпном стваралачком енергијом и жељом за стварањем. Карактер њених радова дефинисан је одредницама: „романтичан натурализам“, „маштовита лирска фактографија“ и „поетски реализам“.¹⁷⁸ Аутопројекцију у детињи субјекат и референтне слике из раног детињства реактивирају сећања и наталожене емоције, које доприносе стварању особене атмосфере у њеним илустрацијама. Поетички аспекти интегрисани су у поступке њиховог стварања јер су иманентни њеном духовном склопу. Полазећи од сопственог искуства деконструкције сећања на период живота у бившој Југославији, преиспитивала је лична уверења кроз визуру деце на својим илустрацијама. У прохујалом свету свог одрастања ауторка проналази елементе поетског и идиличног, уз присуство дискретне ноте хумора. Подстицај за ликовно изражавање делује као својеврстан механизам одбране, артикулишући питање сопственог идентитета и континуитета постојања. Препознатљиву нит њених илу-

Илустрација за дијафилм *Трнова Ружица* (кат. бр. 10)

страција чини непрекинута линија сећања која осваја нови животни простор дозом сете према неком несталом свету, делујући ведро, спонтано и озарено, повезујући слику срећног детињства са сликом реалности одрастања, напуштања родитељског дома и сусрета са немилим друштвеним околностима. Упркос томе, представа деце и света детињства није изнета имлицитно, већ експлицитно, чинићи их блиским и препознатљивим.

У области илустрације (1952–2016) остварила је импозантан опус, од једноставних, линеарних црно-белих цртежа, до технике

¹⁷⁸ Александар Миленковић, „Илустратор једна каријера“, у: *Босиљка Кићевац: четирдесет година рада*, ур. Светлана Исаковић (Београд: Музеј примењене уметности, 1996), 18.

пошоара, темпере и колажа. Притом је реализовала једноставна графичка решења, визуелне и педагошке садржаје прилагођене узрасту детета. Линија њеног цртежа је мека и прецизна, увек у дослуху са расположењем и улогом представљених ликова. Из педесетих и шездесетих издваја се педагошка нота, присутна посебно у уџбеничким издањима. Илустрације овде функционишу као визуелни преносиоци поука и вредности социјалистичког друштва, пропадајући идеју заједништва, породице, друштвене правде и солидарности, братства и јединства југословенских народа, антифашизма и НОБ-а. Те идеје континуирано су се преносиле кроз илустроване прилоге у часописима који су функционисали као гласила Савеза пионира.

У њима Босиљка Кићевац доследно обликује узорну фигуру марљивог, поштеног и образованог детета које помаже у породици и друштву. Са продором популарне културе, упоредо са опадањем тема из НОБ-а, илустрације Босиљке Кићевац ослобађају се морализаторског апарата. Највећу уметничку слободу Босиљка Кићевац остварила је у илустрацијама народних бајки.

Стиче се утисак да цртежи настају спонтано, у једном даху, и да зраче свежином и непосредношћу. На црно-белим илустрацијама примењује сиву валерску градицију, у којој контрасти површина наглашавају сву поетику дечјег света. Живахан и сугестиван потез често оставља утисак да илустраторска контура излази изван страница књига, залазећи у имагинарну перспективу природе, градских и сеоских предела. Њен префињени осећај за линију и тактилне вредности цртежа дошао је до изражаја шездесетих година, док је од средине седамдесетих са изразитим сликарским осећањем радила разигране и маштовите илустрације у боји интензивног колорита. Доба пуне уметничке зрелости наступа деценију касније, у време када се илустрованој књизи у Србији посвећује више пажње и када издавачке куће приступају реализацији сложенијих пројеката. Рад на илустрацијама за часописе захтевао је другачији ликовни

Илустрација за књигу *Ц Циклама* (кат. бр. 31)

Илустрација за *Полиџикин забавник* (кат. бр. 23)

њеног ликовног сазревања. Ове спонтане ликовне забелешке осветљавају стваралачке проседе и емоционалне импULSE, настале у интими атељеа на углу Палмотићеве улице у Београду. На страницама дневника прецртавала је гротескне цртеже енглеског илустратора и песника Едварда Лира (*Edward Lear*) из књиге *Book of Nonsense*.¹⁸¹ Од српских илустратора, Босиљка Кићевац издваја посебно сликара и графичара Марка Крсмановића, што потврђују њене речи: „Ако се сада уопште може проценити ко је

приступ у односу на књиге, односећи се на појединачну песму или причу. Илустрације које ради у *Змају* и сродним часописима прилагођене су формату и простору странице подељеном на планове. Заправо, композиције гради на искуству из геометрије јукстапозицијом планова. Поједине илустрације граде светове за које верује да постоје, јер деца воле илузију и обећање да ће се она претворити у стварност.¹⁷⁹

У бројним ликовним задацима посветила се озбиљним студијама историје костима, намештаја и архитектуре. У сачуваним дневничким белешкама из педесетих година¹⁸⁰ налазе се скице које прате процес

¹⁷⁹ Драган Симеуновић, *Полиџика као уметност илузије* (Нови Сад: Прометеј; Матица српска; Центар за културне интеграције, 2022).

¹⁸⁰ Приватна архива породице Поповић.

¹⁸¹ Лир је био познат као уметник чија су специјалност били духовити цртежи, који прате необичне и забавне кратке песничке форме.

носио барјак у нашој ликовној уметности, барјак у илустрацији носио је свакако Марко Крсмановић”.¹⁸²

Велики део стваралаштва Босиљке Кићевац посвећен је српској традицији, што је често и са поносом истицала. То највише долази до изражаја у народним причама, у којима је свет чудесног и фантастичног доминантан исто колико и свет реалног. Њен допринос српској илустрацији за децу читава се у особеном везивању за етнографско благо и византијско сликарство, проистекло из тежње понете још са Академије за имплементирањем националне баштине као посебне и аутентичне вредности у уметничко дело. Историјске догађаје на илустрацијама лоцира у аутентичне амбијенте, проучавајући до танчина декоративне елементе, народне обичаје и ношњу нашег поднебља, при чему се ослањала на узор преузете из српског средњовековног сликарства. У центру збивања увек је људска фигура, док су пејзаж и архитектура потиснути у други план, подређени идејној концепцији слике. Полазећи од византијских ликовних предлога, Босиљка Кићевац обраћа посебну пажњу на детаље владарске одежде и инсигнија, као и на опрему средњовековних ратника. Инспирацију је могла пронаћи у ктиторским композицијама, попут лика деспота Стефана из ресавског манастира, или коњаничких фигура, за шта је најимпресивнији пример фигура арханђела Михаила у Манастиру Лесново.¹⁸³ Приметно је и њено интересовање за оружје средњовековних ратника, посебно за оно коришћено у Србији у периоду 12–15. века. Бодежи, ножеви, као и мачеви, поред употребне, имали су и украсну вредност, као саставни део мушког костима. Извесно је да се инспирисала примерима мачева какви се срећу на фресци Св. Меркурија у Грачаници. Копља са зашиљеним и листоликим бодилом, која су чест мотив на њеним илустрацијама средњовековне

Илустрација *Обилића бдење* (кат. бр. 11)

¹⁸² Босиљка Кићевац, „Запис: илустрације Марка Крсмановића”, *Полиџика* (1991): 16.

¹⁸³ Нада Комненовић, *Ликови светих ратника на средњовековним фрескама* (Београд: Народни музеј, 1989), [3].

тематике, имала су широку примену у борби, лову и витешким играма. Доминира и друга ратна опрема, попут лукова, стрела и штитова различитих облика.

Екслибрис за Миливоја Јауковића:
Слажу се као хлеб и со

Екслибрис за Вељу:
*Боље је пићи и зло бићи,
но не пићи, а зло бићи*

Екслибрис за Беноа Жиноа:
Добро је и у паклу имати пријатеља

Особена интерпретација народних умотворина представља врхунац њеног илустраторског рада. Графике са овом тематиком излагала је у више наврата у земљи и иностранству (Болоњи, Братислави, Јапану). Највише ликовне домете досегла је у библиофилском издању *Док је тлаве биће кайа*. Представљајући опус Босилке Кићевац на Отвореном графичком атељеу,¹⁸⁴ Гордана Поповић Васић је истакла да њен графички опус има национални значај како због уметничког обима тако и због друштвеног утицаја на популаризацији ове области.¹⁸⁵ Израда маштовитих графичких минијатура – екслибриса, сажима све карактеристике њеног рада на Вуковим пословицама, оличене кроз јасноћу идеје, духовитост,

¹⁸⁴ Отворени графички атеље основали су 1982/3. Кабинет графике Народног музеја (Вања Краут) и графички уметници: Емил Драгуљ, Милош Жунџић, Бошко Карановић, Марко Крсмановић, Богдан Кршић и Бранко Миљаш. Стимулисање графичког стваралаштва односило се на популарисање графичке уметности кроз јавно приказивање и отискивање графичких листова, појашњавање основних појмова везаних за графичку дисциплину, тумачење историјата графике, њеног настанка и развоја.

¹⁸⁵ Г. П. В., „Босилка Кићевац”, у: *Отворена графичка радионица: изложба учесника 1996. године*, Вања Краут (Београд: УЛУС, 1997), [10].

карикатуралност и једноставан цртеж. Везаност за локално поднебље препознаје се у употреби текста народних пословица инкорпорираног у ликовни садржај ових књижних листића. Њену запажену графичку делатност потврђује и читав низ других примера из уметничке праксе. У целокупном опусу Босиљке Кићевац у великој мери је присутна стална фасцинација родним градом, а пуну ликовну зрелост у обради ове теме достићи ће у серији линореза, цртежа и плаката са темом Београда, које ради у периоду од 1964. до 1990. Најлепши ликовни коментар дала је у линорезима са приказима улица Иве Лоле Рибара и Скадарске, као и у низу сериграфија на тему града на којима је са фактографском тачношћу унела детаље београдских фасада. Улица Иве Лоле Рибара замишљена као фриз од шест плоча, подсећа на композиције старих бакрорезаца, који су са топографском тачношћу приказивали водите појединих градова, како запажа Павле Васић.¹⁸⁶

За београдски сувенир¹⁸⁷ извела је цртеж Београда, касније штампан као плакат за музичку манифестацију *Београдски суџони*. Београд као тему оживела је и на бројним илустрацијама, посебно у часопису *Змај*. Поред ликовних прилога у часописима за децу, објављивала је у листовима *Полиџика*, *Вечерње новости*, *НИН*, *Књижевне новине*, као и у часописима *Базар*, *Дуја*, *Расковник*, *Саширикон*, *Райорш* и *Савременик* (1959–1990). Реализовала је и целокупно

Босиљка Кићевац и Пеђа Милосављевић

¹⁸⁶ Pavle Vasić, „Bosa Kićevac“, 2.

¹⁸⁷ Конкурс су расписали Музеј примењене уметности и Туристички савез Београда.

ликовно решење за серију *Дружина Пет ђеџића*, према поеми Александра Вуча, у продукцији Радио-телевизије Београд.¹⁸⁸ У телевизијској адаптацији београдског студија од шест петнаестоминутних наставака, визуелни план поеме чине велики колажни панои, док слику прати текст који изговарају глумци. Поред овог пројекта, израдила је и серију илустрација за дијафилмове *Бајка о злашном ђеџићу*, *Злашна анђилоја*, *Мали Томо*, *Велика жртва*, *Мајарац у лављој кожи* и *Трнова Ружица* (издање Завода за наставна средства СР Србије 1969–1973).

Делатност Босилке Кићевац у послератним развојним токовима илустрације за децу везује се паралелно за примењену и ликовну уметност. Поред илустровања, бавила се сликарством, израдом интарзија, нацртима за уникатне тепихе и пројектима за текстил. Штафелајно сликарство било је „релаксација” између два илустраторска задатка, врста „штимунга” у атељеу,¹⁸⁹ када настају дела интимистичког садржаја. Плуралитет опуса чине и радови монументалног формата: пројекат „Лов” за свечану салу хотела „Метропол” (1958) и интарзије¹⁹⁰ за Плави воз (1958), као и неизведени пројекат за свечане тепихе у ентеријеру зграде Савезног извршног већа Србије (1960). По повратку из Лондона (1962), посветила се изради уникатног сликаног текстила, отискујући линорезе на мараме од свиле, столњаке и завесе, инспирисана афричким рукотворинама које је имала прилике да види у Британском музеју.¹⁹¹ Заступала је став да је ликовна уметност једна и недељива без обзира на то којом њеном граном се уметник бави, јер: „када илустрацију стварамо, када цртамо, сликамо, или отискујемо графику, онда је то чиста уметност у коју улажемо своје умеће, доживљај и инспирацију која је потребна за свако ликовно дело [...] Када се та илустрација појави у књизи и репродукује онда је то примењена уметност, примењена на улепшавање и обогаћивање књиге”.¹⁹² Овладавање илустраторском вештином у периоду када је овај ликовни израз био маргинализован у односу на остале уметничке дисциплине духовито је називала „трка са препонама”,¹⁹³ сматрајући да у успешном савладавању наметнутих препрека и ограничења лежи истинско задовољство сваког успешног илустратора. У многоструким пољима свог уметничког деловања повезала је хетерогене облике рада на илустрацијама, графикама и екслибрисима у аутентичан ликовни израз коме су дорасли само уметници највишег ранга.

¹⁸⁸ Поема је написана 1933. у надреалистичком маниру, а сврстава се у антологијска дела југословенске литературе за децу.

¹⁸⁹ Bosiljka Kićevac, *Reč na otvaranju jubilarne izložbe povodom 40 godina rada*.

¹⁹⁰ Интарзија је украсна техника којом се комадићи дрвета компонују у геометријске, биљне и фигуралне мотиве.

¹⁹¹ Bosiljka Kićevac, *Čime sam se sve bavila u mojoj profesiji*.

¹⁹² Bosiljka Kićevac, *Šta je to ilustracija?*

¹⁹³ Исто.

BOSILJKA KIĆEVAC BETWEEN REALITY AND IMAGINATION

Bosiljka Kićevac's life journey was filled with inexhaustible creative energy and a desire for creation. The character of her works is defined by terms such as "romantic naturalism", "imaginative lyrical factography" and "poetic realism". Self-projection into the child subject and reference images from early childhood re-activate memories and accumulated emotions that contribute to the creation of a unique atmosphere in her illustrations. Drawing from her own experience of deconstructing memories of life in former Yugoslavia, she reexamined personal beliefs through the perspective of children in her illustrations. In the bygone world of her upbringing, she is finding elements of the poetic and idyllic, with the presence of a discreet note of humour. The incentive for visual expression acts as a kind of a defence mechanism, articulating questions of personal identity and continuity of existence. The recognisable thread in her illustrations consists of an uninterrupted line of memory that conquers new life space with a touch of nostalgia for a vanished world. This approach appears cheerful, spontaneous, and illuminated, connecting the image of a happy childhood with the reality of growing up, leaving the parental home, and encountering challenging social circumstances. Despite this, the representation of children and the world of childhood is not implicit but explicit, making them close and recognisable.

In the field of illustration (1952–2016), Bosiljka Kićevac achieved an impressive work from simple, linear black-and-white drawings to techniques such as pochoir, tempera, and collage. The line in her drawings is soft and precise, always in harmony with the mood and role of the depicted characters. Notably, the

pedagogical tone stands out on illustrations from the 1950s and 1960s, particularly in textbook editions. In this period, illustrations functioned as visual representations of values of the socialist society, promoting the idea of community, family, social justice, solidarity, brotherhood, and unity of the Yugoslav people, as well as anti-fascism and the National Liberation War (NOB). These ideas were continuously transmitted through illustrations in magazines of the Union of Pioneers of Yugoslavia. In these works, Bosiljka Kičevac consistently shaped the exemplary figure of a diligent, honest, and educated child, who contributes to the family and society. With the rise of the popular culture and the decline of themes linked to the National Liberation War, illustrations of Bosiljka Kičevac gradually freed themselves from the moralising aspect. Her greatest artistic freedom was achieved in illustrations of folk tales.

These drawings radiate with freshness and immediacy. In black-and-white illustrations, she applied a grey colour scale in which contrasts emphasise the poetry of the children's world. The lively and suggestive line often gives the impression that the illustrative contour extends beyond the pages of the books, entering into an imaginary perspective of nature, urban, and rural landscapes. Her refined sense of line in her drawings became more prominent in the 1960s, while from the mid-1970s, she created playful and imaginative colour illustrations. The era of full artistic maturity arrived a decade later, at a time when more attention was dedicated to illustrated books in Serbia. Working on illustrations for magazines required a different visual approach compared to books, as they were related to individual poems or stories. The illustrations she created for *Zmaj* and similar magazines were adapted to the format and space of the page divided into planes. In fact, she constructed compositions based on her experience from geometry by juxtaposing planes.

In numerous artistic works, she dedicated herself to serious studies of costume history, furniture, and architecture. Sketches found in diary notes from the 1950s accompany the process of her artistic maturation. These spontaneous visual notes illuminate creative breakthroughs and emotional impulses that originated in the art studio at the corner of Palmotićeve Street in Belgrade. In the pages of her diary, she traced grotesque drawings by the English illustrator and poet Edward Lear from the *Book of Nonsense*. Among Serbian illustrators, Bosiljka Kičevac particularly highlighted the painter and graphic artist Marko Krsmanović, confirming her words: "If one can now assess who carried the flag in our visual arts, the flag in illustration was certainly carried by Marko Krsmanović".

A large part of Bosiljka Kičevac's drawings is dedicated to Serbian tradition, a fact she would often emphasise with pride. This is most evident in folk tales, where the world of wonders and the fantastical is as dominant as the world of reality. Her contribution to Serbian children's illustration is reflected in a special attachment to ethnographic treasures and Byzantine painting stemming from the inspiration dating back to the Academy of Applied Arts to incorporate national heritage as a distinct and authentic value in

artistic works. She would situate historical events in illustrations within authentic settings, meticulously studying decorative elements, folk customs, and clothing of the region of Serbia and medieval painting. Human figures always take centre stage, while landscapes and architecture are subdued, subordinated to the conceptual idea of the image. Drawing on Byzantine visual templates, Bosiljka Kićevac paid particular attention to details of royal attire and insignia, as well as the equipment of medieval warriors. She would find inspiration in founder's compositions, such as the figure of Despot Stefan from the Monastery of Re-sava, or equestrian figures, with the most impressive example being the figure of the Archangel Michael in the Monastery of Lesnovo. Her interest in the weaponry of medieval warriors, especially those used in Serbia from the 12th to the 15th century, is noticeable. Daggers, knives, and swords, besides their practical use, held ornamental value as integral parts of men's attire. She undoubtedly drew inspiration from examples of swords found in the frescoes of St. Mercurius in Gračanica. Spears with pointed and leaf-shaped tips, common motifs in her illustrations of medieval themes, had a broad application in battle, hunting, and knightly games. Other war gear, such as bows, arrows, and shields of various shapes, also dominates her work.

Bosiljka Kićevac's distinctive interpretation of folk creations represents the top of her illustrative work. She exhibited graphics with this themes on multiple occasions both domestically and internationally (in Bologna, Bratislava, Japan). The highest artistic achievements were reached in the bibliophilic edition titled *While There's a Head, There Will Be a Hat*.

The creation of imaginative graphic miniatures, ex-libris, encapsulates all the characteristics of her work on proverbs collected by Vuk Karadžić, characterised by a clarity of ideas, humour, caricature, and simple drawing. Her attachment to the local atmosphere is recognisable in the use of texts from folk proverbs incorporated into the visual content of these booklets. Her notable graphic activity is confirmed by numerous other examples from her artistic practice.

Throughout her entire work, there is a constant fascination with her hometown, reaching its full artistic maturity in a series of linocuts, drawings, and posters depicting Belgrade, produced between 1964 and 1990. Her most beautiful visual commentary is provided in linocuts depicting Ivo Lola Ribar Street and Skadarlija, where she introduced details of Belgrade façades with factual accuracy. Ivo Lola Ribar Street, conceived as a frieze of six plates, resembles compositions of old engravers who depicted landscapes with topographic precision.

For *Belgrade Souvenir*, she created a drawing of Belgrade, later printed as a poster for the music event *Belgrade Sunsets*. She brought Belgrade to life in numerous illustrations, especially in the magazine *Zmaj*. In addition to visual contributions in children's magazines, she published in newspapers such as *Politika*, *Večernje novosti*, *NIN*, *Književne novine*, as well as in magazines such as *Bazar*, *Duga*, *Raskovnik*, *Satirikon*,

Raport, and *Savremenik* (1959–1990). She also did the entire visual concept for the series *Five Little Roosters*, based on a poem by Aleksandar Vučo, produced by the Radio Television Belgrade. In the television adaptation from the Belgrade studio, consisting of six fifteen-minute episodes, large collage panels make up the visual plan of the poem, accompanied by text spoken by actors. Besides this project, she created a series of illustrations for animated films such as *The Golden Antelope*, *Great Sacrifice*, *Donkey in a Lion's Skin* and *Briar Rose*.

Bosiljka Kićevac's post-war involvement in children's illustration is closely tied to both applied and fine arts. In addition to illustrating, she engaged in painting, creating intarsia works, designing unique carpets, and textile projects. Painting was a "relaxation" between two illustration tasks, in the art studio, where intimate-themed works were created. The diversity of her opus includes monumental works like the *Hunting* project for the Metropol Hotel's ceremonial hall (1958) and intarsia for the Blue Train (1958), as well as an unrealised project for ceremonial carpets in the interior of the building of the Federal Executive Council of Serbia (1960). Upon her return from London (1962), she dedicated herself to the creation of unique painted textiles, imprinting linocuts on silk scarves, tablecloths, and curtains, inspired by African handicrafts she had the opportunity to see at the British Museum.

She advocated the view that visual art is unified and indivisible, regardless of the specific branch an artist engages in, stating that when creating illustrations, drawings, paintings, or printing graphics, it is pure art invested with an artist's skill, experience, and inspiration required for any visual work. When the illustration appears in a book and is reproduced, it becomes applied art, applied to enhance and enrich the book. Mastering the skills of illustration when this visual expression was marginalised in comparison to other artistic disciplines, she humourously referred to as a "hurdle race", considering that true satisfaction for every successful illustrator lies in overcoming imposed obstacles and limitations. In her diverse artistic activities, she connected heterogeneous forms of work on illustrations, graphics, and ex-libris into an authentic visual expression worthy only of artists of the highest rank.

Translated by Gorana Stevanović

КАТАЛОГ ИЛУСТРАЦИЈА

1. *Шест стоишина слова*, Јованка Јоргачевић
Београд, Младо поколење, 1968.

4 илустрације, графитна оловка / папир, 16 x 35 cm,
17 x 25 cm, 25 x 17 cm

БКГр 3

2. *Бубамара, Прича о Дрејчеку*, Франце Бевк
Београд, Нолит, 1973.

4 илустрације, темпера/папир, 19 x 46 cm; 32 x 23 cm;
24 x 24 cm

19 x 47 cm; 24 x 24 cm

БКГр 33

3. *Смешне речи*, Душан Радовић
Сарајево, „Веселин Маслеша“, 1973.

6 илустрација, темпера/папир, 22 x 20 cm, 22 x 39 cm
БКГр 24

4. *Девешаци*, Бранко В. Радичевић,
Београд, „Вук Караџић“, 1976.

1 илустрација, линорез, 29 x 53 cm

БКГр 34

5. *Фуруница јојуница*, Милован Данојлић
Сарајево, „Веселин Маслеша“, 1976.

2 илустрације, графитна оловка / папир, 30 x 21 cm

БКГр 39

6. *Колико је шежак сан*, Гвидо Тартаља
Београд, Нолит, Просвета, 1978.

2 илустрације, темпера/папир, 24 x 16, 25 x 18 cm

БКГр 14

7. *Вијешнамске народне бајке*

Београд, Народна књига, 1979.

8 илустрација, комб. техника / папир, 26 x 17 cm

БКГр 71

8. *Са превраћа*, Богољуб Ђенадић

Београд, „Вук Караџић“, 1980.

6 илустрација, темпера/папир, 30 x 21 cm

БКГр 62

9. *Микијев забавник*

Београд, Политика, 1980–1990.

13 илустрација, темпера/папир, 25 x 18 cm, 24 x 18,

21 x 18, 19 x 23 cm, 23 x 17, 18 x 15 cm, 17 x 25 cm,

16 x 24 cm, 24 x 10 cm, 10 x 18 cm, 22 x 22 cm, 19 x 16

cm, 20 x 20 cm, 20 x 19 cm

БКГр 23

10. *Трнова Ружица*, браћа Грим

Београд, Завод за издавање уџбеника, око 1980.

6 илустрација за дијафилм, темпера, 20 x 30 cm

БКГр 48

11. *Обилића бдење*, Берислав Косијер (пројекат), око
1980.

3 илустрације, темпера/папир, 32 x 22 cm, 25 x 18 cm,
30 x 19 cm

БКГр 58

12. *Док је плаве биће кайа*, српске народне пословице
из збирке Вука Ст. Караџића

Београд, „Вук Караџић“, 1981.

12 линореза, 48 x 36 cm; 50 x 35 cm

БКГр 65, БКГр 74

13. *Побуњеници*, Јуре Каракаш

Београд, Нолит, 1982.

4 илустрације, темпера/папир, 30 x 19 cm

БКГр 21

14. *Овчар и шри виле*, народна бајка

Горњи Милановац, Дечје новине, 1982.

1 линорез, 33 x 44 cm

БКГр 72

29. *Само још косови звиждућу*, Шукрија Панџо
Сарајево, Другари, 1989.

1 илустрација, темпера/папир, 21 x 32 cm
БКГр 9

30. *Не окрећи се, сине*, Арсен Диклић
Београд, Нолит, 1989.

4 илустрације, темпера/папир, 25 x 28 cm
БКГр 27

31. *С сиклата*, Џенан Салковић
Мостар, Прва књижевна комуна, 198?

4 илустрације, темпера/папир, 40 x 53 cm
БКГр 31

32. *Чаробно самарче*, Ванчо Николески
Титоград, Републички завод за унапређење
образовања, 1990.

1 илустрација, темпера/папир, 22 x 32 cm
БКГр 16

33. *Чаробни фењер Бранка Ћојића*, прир. Милош Јевтић
Горњи Милановац, Дечје новине, 1990.

8 илустрација, темпера/папир, 30 x 23 cm
БКГр 28

34. *Приче из давнине*, Ивана Брлић Мажуранић
Београд, Другари, 1990.

1 илустрација, темпера/папир, 22 x 32 cm
БКГр 15

35. *Сушјеска*, Душан Костић
Сарајево, Другари, 1991.

1 илустрација, темпера/папир, 22 x 32 cm
БКГр 17

36. *Српске народне шаљиве приче*, прир. Војислав
Ђурић

Београд, Српска књижевна заједница, 1995.

4 илустрације, темпера/папир, 28 x 20 cm, 17 x 19 cm, 18 x
16 cm, 12 x 18 cm
БКГр 8

37. *10 лудих дјечака*, Ђуро Маричић
Београд, Књиготека, 1999.

2 илустрације, темпера/папир, 29 x 20 cm
БКГр 90

ИЛУСТРАЦИЈЕ У КЊИГАМА И ЧАСОПИСИМА

1960. Александар С. Пушкин, *Бајка о Цару Салтану*, Београд, Младо поколење
Змај, дечји књижевни часопис, Београд, Публицистичко издавачко предузеће Мозаик (почетак сарадње)
Полетарац, Београд, Централно веће Народне омладине Југославије (почетак сарадње)
1961. Десанка Максимовић, *Чудо у њољу*, Београд, Младо поколење
Франце Бевк, *Црна браћа*, Београд, Просвета
Елинор Фарцерон, *Нанине приче*, Београд, Просвета
1962. Светолик Пашћан, *До ре ми: музичка сликовница*, Београд, Младо поколење
1963. Валтер Скот, *Легенда о Монџрозу*, Београд, Просвета
1964. Жил Верн, *Морска змија*, Београд, Просвета
1965. Добрила Стошић, *Француски језик за први разред основне школе*, Београд, Завод за издавање уџбеника Социјалистичке Републике Југославије
1966. Казимир Тарман, *Човек и природа*, Београд, Младо поколење
Милош Вучковић, *Календар природе*, Београд, Завод за уџбенике и наставна средства
Арсен Диклић, *Чика с брадом и друге дунавске баладе*, Београд, Младо поколење
Драган Лукић, *Тишовка*, Београд, Младо поколење
1967. Иво Зорман, *Тамна сјрана прада*, Београд, Младо поколење
1968. Александар Поповић, *Каћин зоолошки врш*, Београд, Младо поколење
Радомир Путниковић, *Бува која је путовала у свет*, Београд, Младо поколење
Јованка Јоргачевић, *Шест стојина слова*, Београд, Младо поколење
Јосип Кришковић, *Црвена башта маминих ружа*, Београд, Младо поколење
Данило Николић, *Изјубљени реј*, Београд, Младо поколење
Драгољуб Ђорђевић, *Телесно васпитање у I разреду основне школе*, Београд, Завод за издавање уџбеника СРС
Полетарац, Београд, Централно веће Народне омладине Југославије (крај сарадње)
1970. Јелена Миоч, *Чићамо и пишемо: почешница за први разред основне школе*, Београд, Завод за издавање уџбеника Социјалистичке Републике Југославије
Милица Сретовић, *Ја већ возим бицикл*, Завод за издавање уџбеника Социјалистичке Републике Југославије
Александар Ристовић, *Сунчани саћи, чићанка за III разред основне школе*, Београд, Научна књига
Група аутора, *Чићанка за II разред за тлувонему децу*, Београд, Савез друштва дефектолога, [Б. Кићевац... и др.]

Група аутора, *Прва помоћ и заштити*, Београд, Завод за издавање уџбеника [Б. Кићевац... и др.]
Микијев забавник, Београд, Политика (почетак сарадње)

- 1972.** *Био једном, јуџословенске народне приповешке*, Београд, „Вук Караџић“
 Миодраг Никодијевић, *Познавање природе и друштва*, уџбеник, Нови Сад, Покрајински завод за издавање уџбеника, [Б. Кићевац... и др.]
 Петар И. Јовановић, *Прва помоћ и заштити*, приручник за ученике, Београд, Завод за издавање уџбеника [Б. Кићевац... и др.]
- 1973.** Слободан, Ж. Марковић, *Ђаку прваку*, Културно-просветна заједница Србије
 Анђелко Кузмановић, *Познавање природе и друштва*, уџбеник, Завод за издавање уџбеника [Б. Кићевац... и др.]
- 1974.** *Turghi, draghi, e gavalieri*, Milano, Arnoldo Mondadori
 Ахмет Хромаџић, *Имански марш*, Сарајево, „Веселин Маслеша“
 Стеван Булајић, *Ужичка република*, Сарајево, „Веселин Маслеша“
 Франце Бевк, *Бубамара*, *Прича о Дрејчеку*, Београд, Нолит
 Десанка Максимовић, *Пролећни сасџанак*, Београд, Нолит
Полетарац, *лиси* за најмлађе, Београд, Борба
- 1975.** Ото Толнаи, *Ђавоља плавница*, Београд, Београдски издавачко-графички завод
 Велимир Милошевић, *Крилаша цвећарница*, Београд, „Вук Караџић“
- 1976.** Света Лукић, *Водени цветови*, Београд, Нолит
 Милован Данојлић, *Фуруница јојуница*, Сарајево, „Веселин Маслеша“
 Миодраг Борисављеваћ, *Шумским стазама*, Београд, „Вук Караџић“
 Иван Цековић, *Пушоваши свијетом макар шрошинеџом*, Зрењанин, Центар за културу
 Антон Инголич, *Ударна бригада, приповешке из наших великих дана*, Београд, Нолит
 Бранко В. Радичевић, *Девеџаци*, Београд, Нолит
 Душко Радовић, *Смешне речи*, Сарајево, „Веселин Маслеша“
- 1977.** *Наша се џесма са сунцем љуби*, Горњи Милановац, Дечје новине
 Анто Станичић *Минуш*, Београд, „Вук Караџић“
 Десанка Ратковић, *Пролећна зора*, Нови Сад, Покрајински завод за издавање уџбеника, [Б. Кићевац... и др.]
- 1978.** Владимир Личина, *Како су се срели џаџа и мама*, Београд, „Вук Караџић“
 Тоне Селишкар, *Дружина Сињи талеб*, Београд, Нолит, Просвета, Завод за уџбенике и наставна средства
 Ахмет Хромаџић, *Пешрова тора*, Сарајево, „Веселин Маслеша“
 Воја Царић, *Бели вук*, *Шарени мост*, Београд, Нолит, Просвета, Завод за уџбенике и наставна средства

Чедо Вуковић, *Лешилица професора Бистроума*, Београд, Нолит, Просвета, Завод за уџбенике и наставна средства

Гвидо Тартаља, *Колико је шежак сан*, Београд, Нолит, Просвета, Завод за уџбенике и наставна средства

Мирко Петровић, *Свирач у дворишту*, Београд, Нолит, Просвета, Завод за уџбенике и наставна средства

Зека, Горњи Милановац, Дечје новине (почетак сарадње)

Тик-так, Горњи Милановац, Дечје новине (почетак сарадње)

- 1979.** *Злашћоруну ован и друје народне приповећке*, Београд, Просвета, Београдски издавачко-графички завод

Гвидо Тартаља, *Мале ђесме*, Београд, Завод за уџбенике и наставна средства, Народна књига

Нада Богдановић, *Злашћни кључ што свет ошћвара, чишћанка*, Београд, Завод за уџбенике и наставна средства

Вијешћнамске народне бајке, Београд, Народна књига

Олга Хаџи-Антоновић, *Мало деће - велика заћонешћка*, Београд, „Вук Караџић“

Душан Ђокић, *Енћлески кроз разћговор*, Београд, Коларчев народни универзитет

Нада Богдановић, *Злашћни кључ што свет ошћвара*, Београд, Завод за издавање уџбеника СРС

Зека, Горњи Милановац, Дечје новине (завршетак сарадње)

- 1980.** Хусеин Дервишевић, *Медвед има децје срце*, Кикинда, Класје

Владимир Дедијер, *Јосић Броз Тишо, живошћојис за младу ћенерацију*, Београд, Просвета, Нолит,

Београдско-издавачки завод, Народна књига

Богољуб Ђенадић, *Са ћреврашћа*, Београд, „Вук Караџић“

Мали Кекец, Београд, Борба (почетак сарадње)

- 1981.** *Док је ћлаве биће каја: 25 нумерисаних монореза* – сериграфија Босиљке Кићевац, Београд, „Вук Караџић“

Мали Невен, Нови Сад, Дневник (сарадња)

Душан Радић, *Дечји врш* (штампана музикалија), Књажевац, Нота

- 1982.** Јуре Каракаш, *Побуњеници*, Београд, Нолит

- 1983.** Ранко Рисојевић, *Дечац са Уне*, Београд, Нолит

Аџо Ракочевић, *Брвнара ћод ћланином*, Београд, „Вук Караџић“

- 1984.** Ахмет Хромацић, *Пашуљак вам ћрича*, Сарајево, „Веселин Маслеша“

Ахмет Хромацић, *Пашуљак из заборављене земље*, Сарајево, „Веселин Маслеша“

Велимир Милошевић, *Тишћа су родиле звезде*, Мостар, Прва комуна

Аждаја и царев син, Горњи Милановац, Дечје новине

Деца несрећне краљице, народна ћрича, Горњи Милановац, Дечје новине

Овчар и виле, народна ћрича, Горњи Милановац, Дечје новине

Полишћикин забавник, Београд, Политика (почетак сарадње)

1985. Градимир Стојковић, *Хајдук у Београду*, Београд, „Вук Караџић”
 Анто Станичић, *Прича о Суници*, Београд, Нолит
 Момчило Тешић, *Избране ђесме*, Београд, Нолит
 Радомир Мићуновић, *Занимљива занимања*, Никшић, Универзитетска ријеч
Микијев забавник, Београд, Политика (завршетак сарадње)
Тик-так, Горњи Милановац, Дечје новине (завршетак сарадње)
1986. Јанко Веселиновић, *Вечност и друге ђријовешке*, Београд, „Вук Караџић”
 Џенан Салковић, *Ц Циклама*, Мостар, Прва комуна
 Десанка Максимовић, *Писац у школи*, Београд, Просвета, Сарајево, Свјетлост
 Ахмет Хромаџић, *Писац у школи*, Београд, Просвета, Сарајево, Свјетлост
 Мира Алечковић, *Плејисанке*, Горњи Милановац, Дечје новине
1987. Момчило Тешић, *Шта ко жели што и сања*, Београд, Нолит
 Душан Костић, *Писац у школи*, Београд, Просвета, и др.
 Славко Јаневски, *Писац у школи*, Београд, Просвета, и др.
 Мира Алечковић, *Писац у школи*, Београд, Просвета, и др.
 Драгутин Огњановић, *Како се шта ради*, Никшић, Универзитетска ријеч
Мали Кекец, Београд, Борба (завршетак сарадње)
Полиџикин забавник, Београд, Политика (завршетак сарадње)
1988. Босилка Кићевац, *Хајде да црпamo (књига за црпање, шврљање и бојење)*, Београд, Литера
Весела свеска, Сарајево, Глас пионира (почетак сарадње)
1989. Јанко Брајковић, *Шта ради шешир*, Нови Сад, Издавачка заједница „Вељко Влаховић”, и др.
 Шукрија Панџо, *Само још косови звиждућу*, Сарајево, Другари
 Десанка Максимовић, *Крајујевац*, Сарајево, Другари
 Лаза Лазић, *Ловац Панџелија*, Београд, Слобода
 Арсен Диклић, *Не окрећи се, сине*, Сарајево, Другари
1990. Ванчо Николевски, *Чаробно самарче*, Сарајево, Другари
 Данко Облак, *Модри ђрозори*, Сарајево, Другари
 Ивана Брлић-Мажуранић, *Приче из давнине*, Сарајево, Другари
 Вук Стефановић Караџић, *Вук деци за добар дан*, Параћин, „Вук Караџић”
 Милош Јефтић, *Чаробни фењер Бранка Ћојића*, Горњи Милановац, Дечје новине
 Драгутин Огњановић, *Дечја враћа*, Горњи Милановац, Дечје новине
 Милорад Ђурић, *Анџолоџија српских народних бајки*, Београд, „Владимир Дујић”

1991. Бранко Ћопић, *Златне бајке о људима*, Горњи Милановац, Јединство
Драгомир Брајковић, *Два деџинџива*, Крагујевац, „Никола Николић”
Весела свеска, Сарајево, Глас пионира (завршетак сарадње)
1992. Ранко Симовић, *Зубља родољубља*, Горњи Милановац, Дечје новине
Предраг Брзаковић, *Како можемо сиречићи или благовремено открити рак*, Београд, Друштво за борбу
против рака
Божидар Тимотијевић, *Човекови пријатељи – бројанице*, Београд, Књижевне новине
1993. Слободан Јанковић, *Моја прва школска књиџа*, Београд, Прво слово
Слободан Јанковић Сречанин, *Мали буквар*, Београд, Прво слово
1994. Константин Бабић, *Ђердани* (омот за ноте), Београд, Друштво пријатеља деце
Петар Стокић, *Зелени ђердан на џуџу*, Ириг, Српска читаоница, Босиљка Кићевац, и др.
Добрица Ерић (прир.), *Анџолоџиџа срџских јуначких џесама*, Београд, Чукарица
1995. Мира Алечковић, *Сунчевићи*, Горњи Милановац, Дечје новине
Божидар Станчић, *Међу јавом и мед сном* (збирка композициџа за децу), Београд, Друштво пријатеља деце
Васка Јукић-Марјановић, *Несџашни и бучни*, Београд, Друштво пријатеља деце
1996. Слободан Станишћ, *Леџи џесма*, Горњи Милановац, Дечје новине
Мариџа Делић, *Јелена Павловић у аванџури са делфином Микиџем*, [Б. м.] Албагрека
1997. *Фаусћ*, Подгорица, ЦИД
Лаза Лазић, *Земља Посџаниџа*, Ниш, Просвета
Јулиџана Вучо, Саша Модерц, *Il mio italiano*, Подгорица, Завод за уџбенике и наставна средства
Предраг Брзаковић (ур.), *Радиоџераџиџа*, Београд, Друштво Србиџе за борбу против рака
Дуџица Лукић, *Е, баш хођу да се леџо џонашам*, Земун, Драганић
Зорица Кубуровић, *Школа за виле*, Београд, Стубови културе
1998. Мигел де Сервантес, *Велеумни џлемић Дон Кихоџ од Манче*, Подгорица, ЦИД
Лариса Видић, *Још увек сам деџе*, Београд, Књиготека
Драгиџа Јововић, *Коиџач златџа*, Београд, Књиготека
1999. Ђуро Маричић, *10 лудих деџчака*, Београд, Књиготека
Драгомир Брајковић, *Два деџинџива*, Београд, Верзалпрес
2000. Виљем Шекспир, *Драме*, Подгорица, ЦИД
Милан Радојевић, *Јабуре џоред џуџа*, Београд, Нолит, Рума, Графопромет
Момир Драгићевић, *Школско звонце*, Београд, Књиготека

- 2002.** Марија Тарјевић, *Поверавање*, Београд, Чигоја штампа
Вјера и Невена Витошевић, *Косовски божури*, Подгорица, Светигора
Ђуро Маричић, *Расло у јајешу*, Нови Сад, Прометеј
- 2004.** Лав Николајевич Толстој, *Ана Карењина*, Подгорица, ЦИД
*Дрво се на дрво ослања, а човек на човека*¹⁹⁴
- 2005.** Роберт Музил, *Човек без особина*, Подгорица, ЦИД
Томас Ман, *Чаробни бреј*, Подгорица, ЦИД
- 2006.** Симеон Маринковић, *Змај оћњени и принцеза*, Београд, Креативни центар
Добрица Ерић (прир.), *Да сабљама земљу дијелимо, цвешник српских народних ђесама*, Рума, Српска књига
Њам-њам за Павла (нештампано)¹⁹⁵
Змај, дечји књижевни часопис, Београд, Публицистичко издавачко предузеће Мозаик (завршетак сарадње)
Драгомир Брајковић, *Штоно сћари веле*, Београд, Београдска књига
- 2007.** Милош Црњански, *Роман о Лондону*, Подгорица, ЦИД
- 2008.** Драгиша Л. Јововић, *Једра малој морнара*, Подгорица, Montenegro trains [Босиљка Кићевац... и др.]
Мила Викторовић (прир.), *Снаја доброће*, Београд, Коло српских сестара
- 2011.** Зорица Кубуровић, *Школа за виле*, Београд, Лагуна
- 2012.** Зорица Кубуровић, *Чаробно оїледало*, Београд, Лагуна

¹⁹⁴ Податак о издању наведен у рукописним белешкама *Књије које сам илустрирала*.

¹⁹⁵ Исто.

САМОСТАЛНЕ ИЗЛОЖБЕ

1959. Изложба скица и темпера, Графички колектив, Београд
1969. Изложба илустрација, Музеј примењене уметности, Београд
1975. Изложба илустрације дечје књиге, Музеј примењене уметности, Београд
1978. Изложба књиге *Био једном*, Месна заједница Дедиње, Београд
1981. *Док је љаве биће кайа*, Графички колектив, Београд
Изложба илустрације и примењене графике, Музеј примењене уметности, Београд
1987. *Ми о Вуку, Вук на враџа*, Етнографски музеј, Београд
1988. *Босиљка Кићевац*, Зорин дом, Карловац
1996. Босиљка Кићевац, ретроспективна изложба поводом 40 година рада,
Музеј примењене уметности, Београд
И би Вук, Вукови дани, Тршић
1997. *Предах у њејажу*, Галерија „Сингидунум“, Београд
1999. *Црно-бели Београд Босиљке Кићевац*, Галерија „Глас“, Београд
2010. *Босиљка Кићевац: рани радови*, Графички колектив, Београд

ЗАЈЕДНИЧКЕ ИЗЛОЖБЕ У ЗЕМЉИ

1954. Изложба студената Академије примењених уметности, Уметнички павиљон „Цвијета Зузорић“, Београд
1957. *Синтеза пластичних уметности*, Дубровник
1961. Изложба предмета за успомене Србије, Београдски сајам, Београд
1962. *Уникал у ентеријеру*, Галерија Културног центра, Београд
1963. Десет година УЛУПУДС-а, Галерија Културног центра, Београд
1969. Десети октобарски салон ликовних и примењених уметности, Галерија УЛУС-а, Београд
1965. *Примењена уметност Србије, Интеграција ликовних уметности*, Павиљон у Масариковој, Београд
1966. *Уникална модна тканина и дејали*, Савремени дом, Београд
1967. Атеље за обликовање сувенира, Савремени дом, Београд
Осми октобарски салон, Музеј примењене уметности, Београд
Златно перо Београда, Галерија Културног центра, Београд
Ilustracija za otroka in Mladino s tematiko NOB, Razstavni salon „Rotovž“, Maribor
1968. *Модни сусрети*, Савремени дом, Београд
Девети октобарски салон, Галерија УЛУС-а, Београд
Златно перо Београда, Дом омладине, Београд
Београдске уметнице, Продајна галерија, Београд
1969. Десети октобарски салон, Галерија УЛУС-а, Београд
Жене ствараоци у примењеној уметности, Музеј примењене уметности, Београд
Златно перо Београда, Музеј примењене уметности, Београд
Београдски уметници, Продајна галерија, Београд
1970. Мајска изложба, Галерија Културног центра, Београд
Једанаести октобарски салон, Музеј примењене уметности, Београд
Златно перо Београда, Музеј примењене уметности, Београд
1971. *Златно перо Београда*, Музеј примењене уметности, Београд
Савремена српска примењена уметност, Трстеник
Дванаести октобарски салон, Музеј примењене уметности, Београд
1972. Тринаести октобарски салон, Музеј примењене уметности, Београд
Златно перо Београда, Музеј примењене уметности, Београд

- 1973.** Четрнаести октобарски салон, Музеј примењене уметности, Београд
Злаћно ћеро Београда, Музеј примењене уметности, Београд
- 1974.** Петнаести октобарски салон, Музеј примењене уметности, Београд
Злаћно ћеро Београда, Музеј примењене уметности, Београд
- 1975.** *Злаћно ћеро Београда*, Музеј примењене уметности, Београд
Мајска изложба, Уметнички павиљон „Цвијета Зузорић“, Београд
Шеснаести октобарски салон, Уметнички павиљон „Цвијета Зузорић“
- 1976.** Седamnaести октобарски салон, Уметнички павиљон „Цвијета Зузорић“
Изложба УЛУПУДСА-а, Ниш, Краљево, Зајечар
Злаћно ћеро Београда, Музеј примењене уметности, Београд
Злаћниборски сувенир, Сирогојно
- 1977.** Мајска изложба, Уметнички павиљон „Цвијета Зузорић“, Београд
Изложба радова добитника годишње награде УЛУПУДС-а, Народна библиотека Србије, Београд
Изложба УЛУПУДС-а, Петровац на Млави, Параћин, Ниш
Први децембарски салон Врачара, Народна библиотека Србије, Београд
Осамнаести октобарски салон, Уметнички павиљон „Цвијета Зузорић“, Београд
Злаћно ћеро Београда, Музеј примењене уметности, Београд
- 1978.** Мајска изложба, Уметнички павиљон „Цвијета Зузорић“, Београд
Деветнаести октобарски салон, Уметнички павиљон „Цвијета Зузорић“, Београд
Злаћно ћеро Београда, Уметнички павиљон „Цвијета Зузорић“, Београд
Дизајн у Србији, Београдски сајам, Београд
- 1979.** *Добитници Полићикине награде*, Уметнички павиљон „Цвијета Зузорић“, Београд
Двадесети октобарски салон, Уметнички павиљон „Цвијета Зузорић“, Београд
Злаћно ћеро Београда, Уметнички павиљон „Цвијета Зузорић“, Београд
Деша 79, Уметнички павиљон „Цвијета Зузорић“, Београд
Новембарски салон Врачара, Народна библиотека Србије, Београд
- 1980.** Мајска изложба, Уметнички павиљон „Цвијета Зузорић“, Београд
Дизајн у Србији, Београдски сајам, Београд
Новембарски салон Врачара, Народна библиотека Србије, Београд
Злаћно ћеро Београда, Уметнички павиљон „Цвијета Зузорић“, Београд
- 1981.** Мајска изложба, Уметнички павиљон „Цвијета Зузорић“, Београд
Злаћно ћеро Београда, Уметнички павиљон „Цвијета Зузорић“, Београд
НОБ у делима ликовних уметника Јујославије, Дом ЈНА, Београд
Сувенир Београда, Музеј примењене уметности, Београд

- 1982.** *Илустрација – шийографија – писмо*, Галерија ликовног сусрета, Суботица
 Мајска изложба, Уметнички павиљон „Цвијета Зузорић“, Београд
Злаћно перо Београда, Уметнички павиљон „Цвијета Зузорић“, Београд
 Изложба илустрација за уџбенике, Дом ЈНА, Београд
 Изложба награђених радова УЛУПУДС-а, Галерија „Сингидунум“, Београд
Графичко обликовање у Србији, Рихард Јакопич, Љубљана
 Децембарски салон Врачара, СО Врачар, Београд
- 1983.** Изложба уџбеничке илустрације, Галерија Културног центра, Нови Сад
Илустрација писма Јована Јовановића Змаја, Музеј примењене уметности, Београд
 Мајска изложба, Уметнички павиљон „Цвијета Зузорић“, Београд
Злаћно перо Београда, Уметнички павиљон „Цвијета Зузорић“, Београд
- 1984.** *Мој поглед на свет, изложба карикатуре и сатири*, Културни центар, Београд
 Изложба илустрација из књиџа за дјецу, Скендерија, Сарајево
Примењена уметност као чинилац савремене културе, Галерија „Сингидунум“, Београд
Београд – инспирација уметника, Културни центар, Београд
Београд некад и сад, Продајна галерија, Београд
 Мајска изложба, Уметнички павиљон „Цвијета Зузорић“, Београд
 Октобарски салон, Уметнички павиљон „Цвијета Зузорић“, Београд
 Октобарски салон Врачара, Галерија „42“, Београд
Југословенски екслибрис, Етнографски музеј, Београд
Злаћно перо Београда, Музеј „25. мај“, Београд
- 1985.** Мајска изложба, Уметнички павиљон „Цвијета Зузорић“, Београд
 Октобарски салон, Уметнички павиљон „Цвијета Зузорић“, Београд
Злаћно перо Београда, Београдски сајам, Београд
Илустрација дечије књиџе, Музеј примењене уметности, Београд
 Изложба илустрација из дечијих књиџа, Културни центар, Београд
Београд некад и сад, Продајна галерија, Београд
 Изложба илустрација из књиџа за дјецу, Скендерија, Сарајево
- 1986.** *Симболи у савременој ликовној уметности Београда*, Народни музеј, Београд
 Мајска изложба, Уметнички павиљон „Цвијета Зузорић“, Београд
Злаћно перо Београда, Музеј примењене уметности, Београд
Београду – уметници за празник, Галерија библиотеке „Бранко Миљковић“, Београд
- 1987.** Мајска изложба, Уметнички павиљон „Цвијета Зузорић“, Београд
Злаћно перо Београда, Музеј примењене уметности, Београд
Крагујевачки октобар у делима ликовних уметника, Уметничка галерија музеја, Крагујевац

200 година Вука Караџића, Галерија „Сингидунум“, Београд
Новембарски салон Врачара, Београд

- 1988.** *Ошворени графички ашеље*, Народни музеј, Београд
Мајски салон, Уметнички павиљон „Цвијета Зузорић“, Београд
Југословенска изложба илустрација књига за децу, Скендерија, Сарајево
- 1989.** Мајска изложба, Уметнички павиљон „Цвијета Зузорић“, Београд
600 година Косова, Уметнички павиљон „Цвијета Зузорић“, Београд
Злаћно ћеро Београда, Музеј примењене уметности, Београд
Сингидунум у Сингидунуму, Галерија „Сингидунум“, Београд
40 година школе у Шумањовачкој, Дом ЈНА, Београд
- 1990.** Мајска изложба, Уметнички павиљон „Цвијета Зузорић“, Београд
Злаћно ћеро Београда, Музеј примењене уметности, Београд
Цвијићу у часи, Галерија „Вид“, Београд
- 1991.** Мајска изложба, Уметнички павиљон „Цвијета Зузорић“, Београд
Октобарски салон, Уметнички павиљон „Цвијета Зузорић“, Београд
Злаћно ћеро Београда, Музеј примењене уметности, Београд
Имиц савремене београдске шtamпе, Мала галерија „Сингидунум“, Београд
Изложба акварела, Мала галерија „Сингидунум“, Београд
- 1992.** Мајска изложба, Уметнички павиљон „Цвијета Зузорић“, Београд
Изложба УЛУПУДС-а, Музеј „25. мај“, Београд
Пејзаж у савременој српској уметности, Продајна галерија, Београд
Злаћно ћеро Београда, Музеј „25. мај“, Београд
- 1993.** *Илустрација као сликарска визија*, Мала галерија „Сингидунум“, Београд
Октобарски салон, Музеј „25. мај“, Београд
Злаћно ћеро Београда, Уметнички павиљон „Цвијета Зузорић“, Београд
Петнаеста изложба цртежа, Конак кнегиње Љубице, Београд
Београд некад и сад, Продајна галерија, Београд
- 1994.** Изложба акварела, Мала галерија „Сингидунум“, Београд
Изложба сликарско-графичке секције, Галерија „Сингидунум“, Београд
Мајска изложба, Уметнички павиљон „Цвијета Зузорић“, Београд
Злаћно ћеро Београда, Музеј „25. мај“, Београд
Београд некад и сад, Продајна галерија, Београд
Шеснаеста изложба цртежа, Велика барутана, Калемегдан
Видим Вука, Атеље „Бачлија“, Београд

- 1995.** Мајска изложба, Музеј „25. мај“, Београд
Савремена православна српска уметност, Музеј примењене уметности, Београд
Југословенски exlibris, Етнографски музеј, Београд
Ауџори exlibrisa, Музеј примењене уметности, Београд
Златно перо Београда, Уметнички павиљон „Цвијета Зузорић“, Београд
 Октобарски салон, Музеј „25. мај“, Београд
- 1996.** *Жиноу у час*, Народни музеј, Београд
Ошворени графички аџе, Народни музеј, Београд
- 1997.** Изложба графика, Народни музеј, Београд
- 1998.** Мајска изложба, Уметнички павиљон „Цвијета Зузорић“, Београд
- 1999.** *Златно перо Београда*, Галерија „Прогрес“, Београд
 Мајска изложба, Уметнички павиљон „Цвијета Зузорић“, Београд
- 2002.** *Златно перо Београда*, Галерија „Прогрес“, Београд
- 2003.** Седми међународни бијенале уметности минијатуре, Културни центар, Горњи Милановац
- 2005.** Осми међународни бијенале уметности минијатуре, Културни центар, Горњи Милановац
Поклон-збирка Вање Крауш, Галерија Матице српске, Нови Сад
- 2006.** Изложба сликарско-графичке секције УЛУПУДС-а, Галерија „Сингидунум“, Београд
Илустратори Полишкиној забавника, Музеј примењене уметности, Београд
Златно перо Београда, Галерија „Прогрес“, Београд
- 2007.** Девети међународни бијенале уметности минијатуре, Културни центар, Београд
- 2009.** *Шездесет година Графичкој колекцији*, Графички колектив, Београд
Златно перо Београда, Галерија „Прогрес“, Београд
- 2010.** Изложба графичке секције, Дом армије ЈНА, Београд
- 2012.** *Свети бајки*, Ноћ музеја, Етнографски музеј, Београд
- 2015.** *Златно перо Београда*, Галерија Народне банке Србије, Београд

ЗАЈЕДНИЧКЕ ИЗЛОЖБЕ У ИНОСТРАНСТВУ

- 1956. Изложба текстилног дизајна, Бусто д'Арсицио, Италија
- 1967. Бијенале илустрације, Братислава, Чехословачка
- 1969. Бијенале илустрације, Братислава, Чехословачка
- 1970. Четврти бијенале графике, Брно, Чехословачка
Међународна изложба илустрације за децу, Болоња, Италија
Изложба примењене илустрације Брисел, Белгија
- 1971. Међународна изложба илустрације за децу, Болоња, Италија
- 1972. Пети бијенале графике, Брно, Чехословачка
Међународна изложба илустрације за децу, Болоња, Италија
- 1973. Међународна изложба илустрације за децу, Болоња, Италија
- 1974. Међународна изложба илустрације за децу, Болоња, Италија
- 1976. Шести бијенале графике, Брно, Чехословачка
Међународна изложба илустрација, Лајпциг, ДР Немачка
- 1977. Бијенале илустрације, Братислава, Чехословачка
- 1979. Бијенале илустрације, Братислава, Чехословачка
- 1980. Седмо бијенале графике, Брно, Чехословачка
- 1981. Међународна изложба илустрације за децу, Болоња, Италија
Илустрација дечијих књига, Меморијални музеј Отани, Нишиномија, Јапан
- 1982. Међународна изложба илустрације за децу, Болоња, Италија
Међународна изложба илустрације за децу, Токио, Нагоја, Кјото, Сапоро, Јапан
Међународна изложба илустрације, Лајпциг, ДР Немачка
Дани културе СР Србије, Новосибирск, СССР
Изложба УЛУПУДС-а, Југословенски културни центар, Њујорк, САД
- 1983. Бијенале илустрације, Братислава, Чехословачка
Дани културе СР Србије, Малме, Стокхолм, Гетеборг, Шведска

- 1985.** Међународна изложба хумора и сатире, Габрово, Бугарска
Бијенале илустрације, Братислава, Чехословачка
- 1986.** Међународна изложба илустрације за децу, Болоња, Италија
Premi Catalonia d'ilustracio, Барселона, Шпанија
Изложба илустрација, Пекинг, Кина
- 1987.** Изложба графика, Бастија, Корзика
Бијенале илустрације, Братислава, Чехословачка
- 1988.** Изложба плаката, Буенос Ајрес, Аргентина
Premi Catalonia d'ilustracio, Барселона, Шпанија
- 1989.** Међународна изложба илустрација, Лајпциг, ДР Немачка
Бијенале илустрације, Братислава, Чехословачка
- 1994.** Изложба екслибриса, Медон, Француска
- 1995.** *Савремени српски графичари*, Галерија „Ставракакис“, Ираклион, Крит
- 1996.** *Аутори екслибриса*, Орлеанс хаус, Лондон, Велика Британија
Изложба у Јапану

НАГРАДЕ

- 1955. Награда Академије примењених уметности
- 1956. Откупна награда на конкурс за плакат фабрике дувана у Нишу
- 1961. Трећа награда Туристичког савеза Београда за израду сувенира
Премија издавачког предузећа „Младо поколење“ за ликовни прилог
- 1968. Награда Деветог октобарског салона за илустрацију
- 1973. Награда „Невен 72“ за најуспелију ликовну обраду књиге
- 1975. Годишња награда и плакета УЛУПУДС-а
Награда Удружења издавача и књижара Југославије за опрему књиге *Био једном* на 27. међународном сајму књига у Београду
- 1976. Политикина награда из Фонда „Владислав Рибникар“
Награда „Иван Петковић“ на изложби *Златно перо Београда*
- 1979. Диплома са плакетом поводом 25. годишњице УЛУПУДС-а
Диплома поводом тридесетпетогодишњице ослобођења Београда
- 1981. Златна значка Културно-просветне заједнице Србије
Прва награда на конкурс „Сувенир Београда“
Награда „Стојановић-Сип“ на изложби *Златно перо Београда*
- 1982. Годишња награда УЛУПУДС-а
- 1985. Награда *Политикиној забавника* на изложби *Златно перо Београда*
- 1987. Специјална награда на Мајској изложби УЛУПУДС-а
- 1996. Награда Вукове задужбине за уметност
Награда УЛУПУДС-а за животно дело
- 1999. Награда Факултета примењених уметности
- 2002. Награда Балканкулта на интернационалном конкурс еклибриса
- 2006. Диплома УЛУПУДС-а на 51. београдском сајму књига за илустрације књига у издању ЦИД Подгорица
Награда Балканкулта за решење еклибриса
- 2009. Награда Балканкулта за решење еклибриса
- 2015. Титула „Витез златног пера Београда“

ИЗВОРИ

Илустрације, скице, цртежи, прес-клипинг, фотографије, *Заоставштина Босиљке Кићевац*, Народна библиотека Србије.

Архива Босиљке Кићевац, Народна библиотека Србије, Р 1335.

Дневничке белешке, Приватна архива породице Поповић.

ЛИТЕРАТУРА

Alečković, Mira. „Деђа књижевност – шта је то?“, 21. *Kekec: pisci jugoslovenske školske lektire* Beograd: 19??.

Андрић, Иво. *Деца*. Сабрана дела Иве Андрића, књ. 9. Београд: Просвета, 1976.

Аноним. „Култура без граница“. *Полиџика* (1999): 22.

Antoniјевић, Dragana. „Antropološko poimanje bajke kao optimističkog žanra“, *Antropologija* 13, sv. 1 (2013): 12.

Babić, Seja. „Veze reči i slika u funkciji komunikacije sa detetom“. *Umjetnost i dijete: dvomesečnik za estetski odgoj, dječije stvaralaštvo i društvene probleme mladih*, god. 13, br. 73 (1981): 65.

Bienále ilustrácií Bratislava 66, ur. Peter Čačko, 13–15. Bratislava: Mladé leta, 1966.

Bienále ilustrácií Bratislava '75–'77, ur. Peter Čačko, 139, 197. Bratislava: Mladé leta, 1979.

Bologna Children's Book Fair. <https://www.bolognachildrensbookfair.com/about/bologna-childrens-book-fair/5656.html> (преузето 8. 9. 2023).

Bošnjak, Sreto. „[Predgovor]“. U: *Zlatno pero* 78, ur. Vesna Lakićević, 1. Beograd: ULUPUDS, 1978.

Bukumira, Jovan. „Socijalističko političko obrazovanje posredstvom dečije štampe: Male novine“. U: *Časopisi za decu: jugoslovensko nasleđe (1918-1991)*, ur. Tijana Tropin, 393. Beograd: Institut za književnost i umetnost, 2019.

Вајдић Бајић, Мирјана. „Уметност илустрације и виртуелни свет“. У: 44. *Златно перо Београда*, ур. Дијана Милашиновић Марић, 10. Београд: УЛУПУДС, 2007.

Vasiljković, Kosta. „Dijalog stvarnosti i uobrazilje.“ U: 28. *Zlatno pero Beograda*, Milorad Vukanović, [1]. Beograd: ULUPUDS, 1986.

- Vasić, Pavle. „Bosa Kićevac”. U: *Bosiljka Kićevac: izložba ilustracija i primenjene grafike*, Bojana Radojković, 2. Beograd: Muzej primenjene umetnosti, 1981.
- Васић, Павле. „Златно перо”. У: 19. *Златно перо Београда*, Весна Павићевић, [1]. Београд: УЛУПУДС, 1977.
- Vasić, Pavle. „Zlatno pero Beograda”. U: *Zlatno pero 77*, [1]. Beograd: ULUPUDS, 1977.
- Васић Поповић, Гордана. „Босилка Кићевац”. У: *Отворена графичка радионица: изложба учесника 1996. године*. Вања Краут, [10]. Београд: УЛУС, 1997.
- Вукотић Лазар, Марта. „Мајска изложба”. У: 30. *мајска изложба '98*, Драгана Палавестра, 96. Београд: УЛУПУДС, 1998.
- Vučetić, Radina. „Diznizacija detinjstva i mladosti u socijalističkoj Jugoslaviji”. <http://reff.f.bg.ac.rs/> (преузето 5. 8. 2023).
- Вучетић, Радина. *Живот у социјализму 1945–1980*. Београд: Креативни центар, 2011.
- Grafički kolektiv. „Bosiljka Kićevac”: kroz durbin grafičkog kolektiva. <https://www.grafickikolektiv.org/>. (преузето 10. 6. 2023).
- Dedić, Gordana. „Psihoanaliza i umetnost”. *Engrami*, vol. 38, april–maj (2016): 62.
- DeMause, L. “On Writing Chaildhood History”. *The Journal of Psychohistory*, 16/19–88. <http://www.psychohistory.com/childhood/writetech1.htm> (преузето 2. 7. 2023).
- Depth, Malchiodi. “Psychology of Art. Psychology Today”. <https://www.psychologytoday.com/> (преузето 13. 9. 2023).
- Ђ. М. „Ка лепоти и радозналости”, *Полиџика* (1996).
- Đokić, Dušan. „Područje ilustracije...”. U: 24. *Zlatno pero Beograda 82*, ur. Miodrag Đorđević, [5]. Beograd: ULUPUDS, 1982.
- Đorđević, Dragoslav. *Poetska figuracija šezdesetih godina: iz zbirke Muzeja savremene umetnosti*. Beograd: Muzej savremene umetnosti, 1983.
- Ђурић, Војислав. *Српске народне шаљиве приче*. Београд: Књижевна задруга, 1995.
- Eminagić, Belma. *Proza u časopisu „Vesela sveska” od 1960. do 1980*. Sarajevo: Univerzitet u Sarajevu: Filozofski fakultet 2021.
- Erić, Dobrica. „Dečja književnost – šta je to?”, 22. *Kekec: pisci jugoslovenske školske lektire*. Beograd: 19??.

Иванић, Анђела. „Митски модели у Башти сљезове боје Бранка Ћопића“. У: *Зборник Матице српске за књижевност и језик*, књ. LI, св. 1–2, ур. Јован Делић, 243–272. Нови Сад: Матица српска, 2003.

Isaković, Svetlana. *Ilustracija dečijih knjiga*. Beograd: Muzej primenjene umetnosti, 1985.

Јанковић, Владимир. „Проналажење ведрине“. *Политика: културни живот* (1999): 20.

Jovičević, M. „Po narodnosti sam Beograđanka“. *Blic*, 25. decembar (1996): 8.

Jung, Karl Gustav. *O razvoju ličnosti*. Beograd: Narodna knjiga, 2015.

Каракушевић, Зорана. „Илустрација је трка са препонама“. *Варијете* (1977): 9.

Караџић, Вук. *Српске народне приповешке*. Београд: Државна штампарија Југославије, 1937.

Кашанин, Милан. *Поршрети и историјске композиције српској средњовековној фрескосликарства*. Ниш: Уметничка галерија, 1985.

Кићевац, Босилка. „Брег за размишљање“. *ТВ новости*, бр. 617 (1976): 2–3.

Кићевац, Босилка. „Докле смо стигли“. У: 35. *Златно перо Београда '93*, Драгана Палавестра, [10]. Београд: УЛУПУДС, 1993.

Кићевац, Босилка. „Запис: илустрације Марка Крсмановића“. *Политика* (1991): 16.

Кићевац, Босилка. „Из личног угла сећања полазника“. У: *Шумањовачка 1948–1999*, ур. Владета Војиновић, 27. Београд: Центар за ликовно образовање, 1999.

Кићевац, Босилка. „Између маште и стварности“. *Кекец*, 39, бр. 1252 (1982).

Kičevac, Bosiljka. „Ja sam srećna i zadovoljna žena“. *Blic*, 25. mart (2010): 20–21.

Кићевац, Босилка. „Мој дом, мој атеље“. *Политика* (1996): 13.

Кићевац, Босилка. „Одабране приче, песме“. *Дечје новине*, бр. 1158 (1991): 7.

Кићевац, Боса. „Плаво-бело-црвене гаће на штапу“. *Ошишани Јеж*, бр. 2843 (1998): 7.

Кићевац, Босилка. *Причам...* Београд: Б. Кићевац, 2009.

Кићевац, Босилка. *Причам даље о живоју*. Београд: Б. Кићевац, 2009.

Комненовић, Нада. *Ликови светих рајника на средњовековним фрескама*. Београд: Народни музеј, 1989.

Комненовић, Нада. *Пејзаж на средњовековним византијским фрескама*. Београд: Народни музеј, 1985.

Костић, Душан. *Писац о себи*. Београд: Просвета, 1987.

Kršić, Bogdan. „Zlatno pero Beograda“. У: 36. *Zlatno pero Beograda*, Dragana Palavestra, 11. Београд: ULUPUDS, 1994.

Kršić, Bogdan. „[Uvodni tekst]”. U: *The 40th Golden Pen of Belgrade: the 5th International Biennial of Illustration 1998/99*, ur. Dragana Palavestra, [5]. Beograd: ULUPUDS, 1999.

Lakićević Pavićević, Vesna. *Ilustrovana štampa za decu kod Srba*. Beograd: ULUPUDS, 1994.

Lukić, Sveta. „Bosa Kićevac i njena generacija (literarna skica)”. U: *Bosiljka Kićevac: izložba ilustracija i primenjene grafike*, Bojana Radojković, 2. Beograd: Muzej primenjene umetnosti, 1981.

Ljubišić, Bratislav. „[Uvod]”. U: 29. *Zlatno pero Beograda '87*, ur. Milorad Vukanović, [1–2]. Beograd: ULUPUDS, 1987.

М. Вл. „Размишљати као дете”. *Вечерње новости*, 2. април (1975): 21.

Марјановић, Воја. „Нове књиге”. *Змај*, бр. 8-9. (1977).

Миленковић, Александар. „Илустратор једна каријера”. У: *Босилјка Кићевац: четрдесет година рада*, ур. Светлана Исаковић, 18. Београд: Музеј примењене уметности, 1996.

Miljković, Olga. „Jedan pogled na savremenu ilustraciju u srpskim izdanjima za decu”. *Specijalni prilog Biltena Mlado pokolenje* (1968): 3.

Mišović, Vesna. „U svetu topline i nežnosti”. *Žena*, br. 1038 (1996).

Moosa, J. and K. Nader. “The Relationship between Art and Psychology”. *J. Life Sci. Bio-med.* 24 (2012): 129–133.

Nenadić, Mile. *Detinjstvo u diskursu politike jednakog priznanja*. Sombor: Pedagoški fakultet 2010.

Ненадовић, Светлана. „Босилјка Кићевац: кад сам била мала”. *Политикин забавник*, год. 56, бр. 2232 (1994): 46.

Ненадовић, Светлана. „Босилјка Кићевац”. У: *Дете је отац човека*, ур. Драган Инђић, 26. Београд: Радио-телевизија Србије, 2006.

Огњановић, Драгутин. *Босилјка Кићевац: илустрације Вукових пословица*, [1]. Београд: Етнографски музеј, 1987.

Petrov, Mihailo S. „[Predgovor]”. U: *Zlatno pero Beograda 1959*, Miloš Ćirić, 27. Beograd: ULUPUDS, 1959.

Petrović Todosijević, Sanja Z. *Socijalizam u školskoj klupi: reforma osnovnoškolskog sistema u Srbiji: 1944-1959*. Beograd: S. Todosijević, 2016.

Политикин забавник. <https://politika-ad.com/politikin-zabavnik/> (преузето 6. 8. 2023).

Popović Bodroža, Ana. *Bosiljka Kićevac rani radovi*. Beograd: Galerija Grafički kolektiv, 2010.

Поповић, Ана. *Црно-бели Београд Босилјке Кићевац*. Београд, Галерија Глас, 1999.

Поповић-Васић, Гордана. „Живот и рад Босилјке Кићевац”. У: *Босилјка Кићевац: ретроспективна изложба: 40 година рада*, 7. Београд: Музеј примењене уметности, 1996.

Поповић Васић, Гордана. *Између страха и одушевљења: примери графичког дизајна у Србији: 1950-1970*, ур. Љиљана Ћинкул. Београд: Галерија Графичког колектива, 2009.

Пушић, Марија. „Послератна српска графика“. *Уметност*, бр. 23 (1970).

Radović, Dušan. „Književnost za decu i omladinu u Jugoslaviji“. U: *Izložba jugoslovenskih knjiga za decu i omladinu: 1973-1977*, ur. Olivera Jašić, 3. Dortmund: Poslovna zajednica izdavača i knjižara Jugoslavije, 1978.

Радовић, Душан. „Лик Мире Алечковић“. У: *Младо поколење: информативни билтен у издањима за децу и омладину издавачког предузећа „Младо поколење“*. Београд: Младо поколење, 1968.

Радовић, Душан. „[Све важне истине...]“. У: *Док је тлаве биће каја [25 нумерисаних линореза/сериграфија Босилке Кићевац, [2], ур. Мира Грујићић*. Београд: Вук Караџић, 1981.

Радовић, Душан. „Шест стотина слова: Јованка Јоргачевић“. У: *Младо поколење: информативни билтен у издањима за децу и омладину издавачког предузећа „Младо поколење“*, 4. Београд: Младо поколење, 1968.

Редакција. „Уз празнике и значајније датуме“. *Тик-Так* (1982): [1].

Savčić, Nadežda Lola. „Estetska kultura ilustracije dečje novine“. U: *Primenjena umetnost kao činilac savremene kulture*, Vesna Lakićević, [13]. Beograd: ULUPUDS, 1984.

Симеуновић, Драган. *Полишика као уметност илузије*. Нови Сад: Прометеј; Матица српска; Центар за културне интеграције, 2022.

Станић, С. „Два признања“, *НИН*, бр. 1308, 1. фебруар (1976): 29.

Стевановић, Горана. *Откривени свет илустрације Љубице Цуце Сокић*. Београд: Народна библиотека Србије, 2019.

Stojanović Sip, Dragoslav. „Kako je nastala izložba Zlatno pero Beograda“. U: *Zlatno pero Beograda 1968*, ur. Miloš Ćirić, 27. Beograd: ULUPUDS, 1968.

Tejlor, Čarls. *Izvori sopstva – stvaranje modernog identiteta*. Akademsko knjiga: Novi Sad, 2008.

Timotijević, Božidar. „Bosiljka Kićevac u svetu topline i nežnosti“. U: *Bosiljka Kićevac: izložba ilustracije dečje knjige*, ur. Jevta Jevtović, 2 –3. Beograd: Muzej primenjene umetnosti, 1975.

Томановић, Смиљка. *Социологија дејинства*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 2004.

Требјешанин, Жарко. „Младо се стабло савија“. *Базар* (2008): 26, 27.

Trifunović, Lazar. *Slikarski pravci XX veka*. Priština: Jedinstvo, 1982.

Ćelić, Stojan. „Crtež u službi ideje”. U: *Ilustracija i oprema dečjih knjiga*, Jevta Jevtović, [1]. Novi Sad: Zmajeve dečje igre, 1975.

Ћинкул, Љиљана. „Илустрација – станица на путу одрастања”. *Полишика* (2015): 13.

Ćirić, Miloš. „Zlatno pero Beograda 1958-1959”. *Mozaik*, 3 (1969): 16.

Uskoković, Dragan. „Ilustrujem život”. *Enigma*, god. 45 (1996): 17.

Frojd, Sigmund. *Iz kulture i umetnosti*. Sabrana dela, knj. 5, 198. Novi Sad: Matica srpska, 1969.

Хромаџић, Ахмет. „Писац о себи”. У: *Писац у школи: Ахмет Хромаџић*, 2. Београд: Просвета, 1986.

Шћепановић, Михаило. *Вукове српске народне пословице с реџистром кључних речи*. Београд: Јасен, 2015.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

75.071.1:929 Кићевац Б.(083.824)
74(497.11)"19"(083.824)

СТЕВАНОВИЋ, Горана, 1975-

Босиљка Боса Кићевац : Између стварности и маште / аутор изложбе и каталога Горана Стевановић. - Београд : Народна библиотека Србије, 2024 (Београд : Ретро принт). - 111 стр. : илустр. ; 21 cm

Тираж 300. - Стр. 7-11: Уметничка заоставштина Босиљке Кићевац-Поповић / Ана Поповић Бодрожа, Бојан Поповић. - Илустрације у књигама и часописима: стр. 91-95. - Напомене и библиографске референце уз текст. - Библиографија: стр. 105-110. - Summary: Bosiljka Kićevac : Between reality and imagination.

ISBN 978-86-7035-519-4

1. Кићевац, Босиљка, 1932-2016 [уметник]

а) Кићевац, Босиљка (1932-2016) -- Илустрације -- Изложбени каталози

COBISS.SR-ID 145152265